
**TULEVAISUUS VANAJAN VANKILAN NAISVANKIEN
KUVAILEMANA**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna 21.11.2012

Marinja Savonniemi

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijä	Marinja Savonniemi	Vuosi 2012
Työn nimi	Tulevaisuus Vanajan vankilan naisvankien kuvailemana	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Vanajan vankilan Vanajan osaston naisvankien tulevaisuuden suunnitelmia. Työn toimeksiantajana toimi Vanajan vankila. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia tulevaisuuden suunnitelmia naisvangeilla on vankeusaikana, millaisia esteitä naisvangit kuvaavat suunnitelmiensa toteuttamisessa sekä millaisin keinoin naisvangit pyrkivät toteuttamaan tulevaisuuden suunnitelmansa ja millaista tukea he kuvaavat tarvitsevänsä.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsiteltiin naisvankeja ja heidän tilannettaan Suomessa, vankien elämänhallintataitoja ja vankien kuntoutusta. Lisäksi teoriaosuudessa kerrotaan aikaisemmista tutkimuksista, jotka käsittelevät vankeja ja sivuavat tätä tutkimusta.

Tutkimusaineisto kerättiin päiväkirjamenetelmällä sekä osallistuvalla havainnoinnilla. Tutkimukseen osallistui kuusi naisvankia, joilla oli kolme viikkoa aikaa kirjoittaa tulevaisuuden suunnitelmiaan päiväkirjaan. Osallistuvaa havainnointia tehtiin neljän viikon ajan kesäkuussa 2012.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että naisvankien tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluivat perhesuhteet, päihteettömyys, kouluttautuminen, työpaikka, terveyden ylläpito, harrastukset ja koti. Tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista hidastavina tekijöinä mainittiin päihteet ja väärä seura, työpaikan saamisen vaikeus, perhesuhteet, taloudelliset asiat, sairastuminen ja päivärytmin puuttuminen. Naisvangit kaipasivat tukea sosiaalialan ammattilaisilta, tukihenkilöiltä, viranomaisilta ja vankilan työntekijöiltä. Tuen muodoista tuloksista nousivat esille keskustelu ja entisen vangin elämäntarinan kuuleminen.

Avainsanat Naisvanki, tulevaisuus, kuntoutus

Sivut 41 s. + liitteet 1 s.

HÄMEENLINNA
Degree programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Author	Marinja Savonniemi	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Future described by the female prisoners in Vanaja prison	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out female prisoners' plans for the future. The study was carried out in cooperation with Vanaja prison's Vanaja unit. The aim was to study what kinds of future plans female prisoners have when in prison. The aim was also to explore what kinds of obstacles the female prisoners face when trying to carry out these plans; what kinds of means they use when doing it, and what kind of help they felt they needed.

The theoretical basis of the thesis consisted of information about female prisoners and their situation in Finland, prisoner's life management skills and prisoner rehabilitation. Former studies which deal with prisoners and are related to this study are also reported in the theoretical background.

The research material was collected by diary method and participant observation. Six women participated in the study and they had three weeks to write their plans for the future in the diaries. The participant observation was implemented during four weeks in June 2012.

The results of the study show that female prisoners' future plans included family relations, sobriety, education, job, hobbies, home and maintenance of health. The factors that complicate carrying out the plans were described as intoxicants, wrong company, the difficulty of getting a job, family relations, financial issues, getting sick and not having a daily rhythm. The female prisoners needed help from social care experts, a support person, the officials and the employees of the prison. As a method of support the results indicated that female prisoners wanted to have discussions and to hear ex-convicts telling their life stories.

Keywords Female prisoner, future, rehabilitation

Pages 41 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	RIKOSSEURAAMUSLAITOS	1
3	VANAJAN VANKILA	2
3.1	Vanajan osasto.....	3
3.2	Perheosasto.....	3
4	NAISVANGIT SUOMESSA	4
4.1	Nainen rikoksentekijänä.....	5
4.2	Naisten asema vankeina	5
5	VANKIEN KUNTOUTUS	7
5.1	Rangaistusajan suunnitelma	8
5.2	Naisvankien kuntoutus	9
6	VANKIEN ELÄMÄNHALLINTATAIDOT.....	10
7	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	11
8	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
9	TUTKIMUSMENETELMÄ	13
9.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	14
9.2	Narratiivisuus tutkimuksessa	14
9.3	Päiväkirja aineistonkeruumenetelmänä.....	16
9.4	Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä	17
9.5	Aineiston analysointi.....	18
10	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
11	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	20
11.1	Naisvankien tulevaisuuden suunnitelmat	21
11.2	Tulevaisuuden suunnitelmia hidastavia tekijöitä	24
11.3	Millaista tukea kaivattiin ja keneltä?.....	27
11.4	Tulevaisuuden suunnitelmien toteutus	29
12	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
13	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	34
14	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Suoritin kesäkuussa 2012 Vanajan vankilan Vanajan osastolla sosionomin opintoihini liittyvän hallinnon harjoittelujakson. Osittain tästä syystä halusin tehdä myös opinnäytetyöni Vanajan vankilaan. Vankila oli minulle täysin vieras ympäristö harjoitteluun mennessäni, joten minulla oli paljon asioita opittavana harjoittelun ja opinnäytetyöprosessin aikana. Vankeinhoitoon liittyvistä byrokraattisista asioista opin minimaalisen osan neljän viikon harjoittelun aikana, mutta naisvangeista ehkä hieman enemmän. Opinnäytetyöni aiheen, Tulevaisuus Vanajan vankilan naisvankien kuvailemana, valitsin siksi, että halusin opinnäytetyössäni keskittyä johonkin naisvankeihin liittyvään valoisampaan aiheeseen. Useimmat naisvangeista tehdyt tutkimukset keskittyvät naisvankien vankeusaikaan, heidän päihteiden käyttöönsä tai äitiyteen vankeusaikana. Naisvankeja ei tosin ole Suomessa vielä tutkittu kovin paljoa.

Olen työskennellyt monien erilaisten asiakasryhmien kanssa, mutta vangit olivat minulle täysin uusi asiakasryhmä. Halusin saada jo opintojeni aikana kokemuksia naisvangeista mahdollisena tulevaisuuden sosionomintyöni asiakasryhmänä. Lisäksi naisvankien erilaiset elämäntarinat kiinnostavat minua. Mielestäni mielenkiintoisimpia kysymyksiä naisvankien elämästä ovat, miksi osa naisista käy vankilassa vain kerran eikä enää koskaan pala, kun taas toiset käyvät vankilassa useita kertoja elämänsä aikana? Mitä naisvangit ajattelevat elämästään vankilasta vapautumisen jälkeen? Muun muassa näiden kysymysten takia päätin perehtyä naisvankien asioihin hallinnon harjoitteluni lisäksi vieläkin läheisemmin tämän opinnäytetyöni avulla.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisia Vanajan vankilan naisvankien tulevaisuutta koskevat suunnitelmat ovat, millaisia esteitä he kuvaavat näiden tavoitteiden toteuttamisessa ja millaista tukea he kaipaavat ja keneltä. Tavoitteena ei ole vain saada tutkimusaineistoa opinnäytetyötä varten, vaan myös kannustaa naisvankeja oman elämänsä reflektointiin kirjoittamiensa vastausten kautta.

2 RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Opinnäytetyössä käytetään termejä Rikosseuraamuslaitos ja Rikosseuraamusvirasto. Seuraavassa kappaleessa selvennetään, miksi työssä esiintyy kaksi samankaltaista nimitystä ja mikä nykyisen Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on. Vuoden 2010 alussa Suomeen syntyi uusi rikosseuraamusalan viranomaisen Rikosseuraamuslaitos, joka toimii oikeusministeriön hallinnonalalla. Rikosseuraamuslaitos koostuu aiemmasta Rikosseuraamusvirastosta sekä sen alaisuudessa toimineista Kriminaalihuoltolaitoksesta ja Vankeinhoitolaitoksesta. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen myötä Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen hallinnolliset organisaatiot lakkautettiin, mutta vankeinhoidollinen ja kriminaalihuollon ammattiosaaminen sen sijaan siirtyi henkilöstön mukana uuteen organisaatioon. (Rikosseuraamuslaitos 2011, 4.)

Tämän uudistuksen myötä Suomi jakaantui kolmeen rikosseuraamusalueeseen, jotka ovat Etelä-Suomen, Itä- ja Pohjois-Suomen sekä Länsi-Suomen alueet. Rikosseuraamuslaitoksen perusyksiköitä ovat yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä avovankilat ja suljetut vankilat. Vuoden 2011 lopussa koko maassa oli 15 yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja 27 vankilaa. Suljettuja vankiloita oli 15, avovankiloita 12 ja hallinnollisesti jonkin suljetun laitoksen alaisuudessa toimivia avolaitososastoja oli neljä. Vankilat vastaavat tuomioistuinten määräämien ehdottomien vankeusrangaistusten sekä sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanosta. (Rikosseuraamuslaitos 2011, 4.)

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on lisätä yhteiskunnan turvallisuutta valvomalla ja tarpeen mukaan eristämällä rangaistukseen tuomittuja henkilöitä. Rikosseuraamuslaitos siis ylläpitää turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Yhteiskunnan turvallisuutta lisätään kuitenkin ennen kaikkea lisäämällä rangaistusta suorittavien valmiuksia elää rikoksetonta elämää rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Tavoitteena on siis pyrkiä vähentämään uusintarikollisuutta ja mahdollisuuksien mukaan katkaista rikollisuutta ylläpitävä syrjäytymiskehitys. Rangaistus on pantava täytäntöön sillä tavalla, että se ei tarpeettomasti vaikeuta, vaan mahdollisuuksien mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan rangaistuksen jälkeen. Vankilassa on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä ehkäisemään vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 1; Rikosseuraamusvirasto 2003, 26.)

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi täytäntöönpano toteutetaan siten, että se on turvallista yhteiskunnalle, tuomitulle itselleen ja henkilökunnalle. Täytäntöönpanon toteutuksessa huomioidaan myös se, että tuomitun mahdollisuus selviytyä yhteiskunnassa paranee. Lisäksi tuomitun terveyden ylläpitoa ja hyvinvointia tuetaan ja tuomitun valmiudet omaksua rikokseton elämäntapa paranevat. Täytäntöönpanoon sisältyvien toimenpiteiden on vahvistettava tuomitun kykyä ottaa vastuu omasta elämästään ja vastata tekojensa seurauksista. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 26–27.)

3 VANAJAN VANKILA

Vanajan vankila on avolaitos, joka perustettiin itsenäiseksi laitokseksi 1.10.2006 ja se kuuluu Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Vanajan vankilaan kuuluu kaksi osastoa, Vanajan ja Ojoisten osastot. Vanajan osasto on valtakunnallisesti naisvangeille tarkoitettu avolaitos ja Ojoisten osasto on pääsääntöisesti Länsi-Suomen alueelta kotoisin oleville miesvangeille tarkoitettu avolaitos. Molemmat Vanajan vankilan osastot ovat päihteettömiä eli rangaistuksen suorittaminen edellyttää vangeilta päihteettömyssitoutumusta. Vankien päihteettömyyttä seurataan erilaisin testein. Päihteettömyyden lisäksi vangeilta edellytetään myös järjestyssääntöjen noudattamista sekä asiallista käyttäytymistä henkilökuntaa, ulkopuolisia henkilöitä ja muita vankeja kohtaan. Vanajan vankila on vapautteen valmentava laitos, jossa vangit noudattavat rangaistusajan suunnitelmaa sekä vapauttamissuunnitelmaa. Vanajan vankilassa toiminta on monipuolista ja kuntouttavaa. (Rikosseuraamuslaitos n.d.a.; Vanajan vankila 2012, 4.)

3.1 Vanajan osasto

Vanajan vankilan Vanajan osasto on perustettu vuonna 1994. Se toimi suljettuna osastona vuoteen 1995. Vanajan osasto on ollut vuoteen 2006 saakka hallinnollisesti Hämeenlinnan vankilan alaisuudessa. Vankipaikkoja oli aluksi 28, jotka jakautuivat miesten ja naisten kesken tasan. Järvenpään avovankilan toimintojen siirryttyä Vanajan osastoon, paikkaluku nousi 38:aan, joista miehille paikkoja jäi kahdeksan. Vanajan vankila perustettiin itsenäiseksi laitokseksi 1.10.2006 ja siihen kuuluu kaksi osastoa, Vanajan ja Ojoisten osastot. (Rikosseuraamuslaitos n.d.a.)

Vanajan osastolla on 55 vankipaikkaa, ja siellä on myös 10 -paikkainen perheosasto. (Rikosseuraamuslaitos n.d.b.) Jokaiselle vangille laaditaan rikosseuraamusalueiden arviointikeskuksissa rangaistusajan suunnitelma. Tämä suunnitelma toimii vangin toimintojen järjestämisen lähtökohtana osastolla. Osastolla tehdään avolaitostyötä ompelimosassa, kiinteistöhoitotehtävissä, keittiöllä ja kesällä osaston ulkoalueilla. Myös osaston ulkopuolella tehdään yhteistyökumppaneiden kanssa sovittuja erilaisia projektituonteisia töitä. (Rikosseuraamuslaitos n.d.c.)

Vanajan osastolla voi osallistua erilaisiin elämäntaitoja kasvattiin toimintoihin ja ohjelmiin. Osastolta on mahdollisuus sijoittua myös laitoksen ulkopuoliseen kuntouttavaan toimintaan laitossijoituksena ja/tai valvotussa koevapaudessa. Valvottuun koevapauteen sijoittumisen mahdollisuuden harkitsee arviointikeskus rangaistusajan suunnitelman tekemisen yhteydessä ja toimeenpanosuunnitelman valmistelu tehdään yhteistyössä rangaistuksen suorittamisen aikana laitoksen henkilökunnan kanssa. Valvottuun koevapauteen voi sijoittua korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi rangaistuksen suorittamisen loppuajaksi. (Rikosseuraamuslaitos n.d.c.)

3.2 Perheosasto

Perheosaston tilat ovat omana yksikkönään rivitalossa vankilan alueella. Niiden suunnittelussa on pyritty kodinomaisuuteen. Vanhemmalla ja lapsella on oma huone, ja lisäksi perheosaston käyttöön on varattu erillinen yksiö mahdollista vanki-isää ja lasta varten. Asuinhuoneiden lisäksi osastolla on yhteisessä käytössä muun muassa peseytymistilat ja WC:t. Lapset saavat liikkua vanhempansa kanssa vapaasti vankilan pylväiden rajaamalla piha-alueella. Perheosastolla lapsella ja vanhemmalla on mahdollisuus osallistua osastolla järjestettävään toimintaan. (Wikgren, Jormalainen & Alatalo 2011.)

Perheosaston tiloissa nautitaan yhteinen lounas ja päivällinen ja jokainen vanhempi vuorollaan on vastuussa ruoan valmistamisesta tai valmiin ruoan noutamisesta vankilan keittiöltä. Viikoittaisilla kauppareissuilla ostetaan vauvojen ruuat. Vanhemmat ja lapset osallistuvat näille kauppareissuille. Vanhemmat ja lapset käyttävät omia vaatteitaan perheosastolla ja henkilökohtaiset puhelimet ovat vankien käytössä klo 9-19. Osastolta poistuminen yöaikaan on kielletty, mutta huoneita ei lukita yöksi. (Wikgren, Jormalainen & Alatalo 2011.)

4 NAISVANGIT SUOMESSA

Tutkittaessa naisvankien tulevaisuudensuunnitelmia on ymmärrettävä naisvankien taustoja, naisten tilannetta vankeina ja vankilaan joutumisen syitä. Seuraava luku käsittelee naisvankeja tilastojen valossa, vertailussa miesvankeihin ja naisten asemaa vankeina.

Naisvankien osuus vangeista on Suomessa kasvanut 2000-luvun alun viidestä prosentista seitsemään prosenttiin (Rikosseuraamuslaitos 2011, 5). 1990-luvun alkupuolella naisvankeja oli päivittäin noin 120, kun taas 2000-luvun alussa päivittäinen lukumäärä on ollut noin 150 (Tammi-Moilanen 2002, 183). Vuonna 2011 naisvankeja oli keskimäärin 234. Suomessa on ollut näin paljon naisvankeja viimeksi 60-luvun lopulla (Rikosseuraamusvirasto 2008; Rikosseuraamuslaitos 2011, 38.)

Hieman yli puolet naisvangeista on ensikertalaisia, kun kaikista vangeista ensimmäistä kertaa vankilassa on noin 30 % . Nais- ja miesvangeista noin 40 % on vankilassa korkeintaan kolme kuukautta. Vuonna 2007 vain noin viidesosa naisvangeista vapautui avovankilasta, kun taas miehistä joka kolmas vapautui avolaitoksista. (Rikosseuraamusvirasto 2008.)

Rikosseuraamusviraston erikoissuunnittelijan Hypénin tutkimuksen mukaan naisista noin 40 % uusi rikoksen kolmen seurantavuoden aikana, kun miehistä yli puolet uusi rikoksen. Uusimista ennustavia tekijöitä tarkasteltaessa huomaa, että keskeisimmät tekijät ovat vangin rikoshistoria ja ikä. Moninkertaisilla vangeilla riski uusista rikoksista on suuri ja nuoret palaavat vankilaan todennäköisemmin kuin vanhat. (Rikosseuraamusvirasto 2008; Rikosseuraamuslaitos 2011, 12.)

Vanajan vankilan johtaja Tammi-Moilanen (2002, 183) toteaa naisten muodostavan kaikkialla maailmassa vankiloissa vähemmistön. Naisvankien erityistarpeet unohtuvat usein miesenemmistölle järjestettävien toimintojen alle. Suomessakin vankeinhoidollisissa ratkaisuissa näkyy miesenemmistön osuus ja siksi naisvangeilla on suppeammat toiminta- ja osallistumismahdollisuudet.

Tammi-Moilanen (2002, 183) toteaa naisvankien joukon olevan moninainen. Naisvankeja yhdistää sukupuoli ja vankeus, mutta muuten naisvankien joukon sisällä on monia erottavia piirteitä. Naisvangeissa on nuoria, keski-ikäisiä ja vanhoja naisia. Naisvankien keski-ikä on noin 38 vuotta (Rikosseuraamuslaitos 2011, 8). Tammi-Moilanen (2002, 183) mukaan naisvankeihin kuuluu esimerkiksi raskaana olevia, äitejä, naimisissa olevia, eronneita, alkoholin suurkuluttajia, narkomaaneja, ulkomaalaisia, romaneita ja valtaväestöön kuuluvia naisia. Joillakin heistä saattaa olla fyysisiä sairauksia, joillakin mielenterveydellisiä, ja jotkut ovat terveitä ja urheilullisia.

Naiset ottavat miehiä paremmin vastuuta rikoksistaan ja heillä on hieman positiivisemmat asenteet koulutukseen ja työhön. Molemmilla ryhmillä koulutustausta on alhainen. Muutosmotivaatiossa rikoskäyttäytymisestä ir-

rottautumiseen sukupuolten välillä on selvä ero naisten eduksi. Alkoholi-ongelmien vuoksi motivaatio hoitoon on naisilla korkeampi, mutta huumeongelmien vuoksi miehillä hieman korkeampi. (Rikosseuraamusvirasto 2008.)

4.1 Nainen rikosentekijänä

Tammi-Moilasen (2002, 184) mukaan nainen on rikosentekijänä harvinaisuus, vaikka naisten osuus tilastoiduissa rikoksissa on nousussa. Valtiosan rikoksista tekevät kuitenkin miehet. Naisten rikollisuuteen on aina kuulunut myös avustajan rooli, eli osa naisten tekemistä rikoksista on miesten avustamista rikoksessa tavalla tai toisella.

Suomalaisten selvitysten mukaan naisten rikollisuudessa, erityisesti henkirikosten kohdalla, on tapahtunut muutoksia teko-olosuhteissa ja -olosuhteissa. Aikaisemmin vain miesten väkivallantekoihin liitetyt piirteet ovat alkaneet näkyä naisten tekemissä väkivaltarikoksissa. Naisen tekemän henkirikoksen uhri ei enää aina olekaan läheinen, tekoväline voi olla ase ja naispuolisella tekijällä voi olla rikoskumppani. (Tammi-Moilanen 2002, 184.)

Rikosseuraamuslaitoksen tilastollisen vuosikirjan mukaan väkivaltarikosten osuus on noussut viiden vuoden seurantajaksolla tasaisesti. Vuonna 2010 vangeista yli 40 % suoritti tuomiotaan väkivaltarikoksesta. Naisvankien joukossa luku on vielä suurempi, sillä vuonna 2011 lähes puolet naisvangeista oli tuomittu väkivaltarikoksesta. Omaisuusrikosten määrä taas on vähentynyt vuosien varrella. (Rikosseuraamusvirasto 2008; Rikosseuraamuslaitos 2011, 7.)

Psykologi Eerikäisen (2002, 170) mukaan naisen tekemän henkirikoksen uhreina ovat perinteisesti olleet oma lapsi tai kumppani. Yleensä puoliso on ollut vuosikautia väkivaltainen tai sitten molemmat ovat olleet väkivaltaisia ja on sattumanvaraista, kummasta tulee uhri. Kilpailijattaren tappaminen on harvinaista naisten keskuudessa. Henkirikoksiin syyllistyneet naiset toimivat yhä useammin yhdessä toisen henkilön kanssa kuin yksinään.

4.2 Naisten asema vankeina

Eerikäisen (2002, 170) mukaan verrattaessa henkirikoksesta vankilaan joutuneita naisvankeja miesvankeihin, huomaa, että naiset ovat keskimäärin paremmin kiinnittyneitä yhteiskuntaan, he ovat useimmin olleet työelämässä, huoltaneet lapsia ja hoitaneet kotia. Mahdollinen päihteiden käyttö on yleensä rajoittunut alkoholiin ja rauhoittaviin lääkkeisiin.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen erikoistutkija Honkatukia (2011) toteaa, että naisten rikollisuudesta keskusteltaessa on hyvä muistaa, että se on luonteeltaan piiloutuva ilmiö, josta on vaikea saada luotettavaa tietoa. Rikosten ilmoittamisalttiudessa tapahtuvat muutokset ja kontrolloivien tahojen toiminta vaikuttavat siihen, millaiset tapaukset päätyvät virallisiin rikostilastoihin.

Honkatukian (2011) mukaan naisten rikollisuuden lisääntymisestä puhuttaessa kuulee usein viitattavan tasa-arvoon. Huolestuneet kommentoijat ovat arvioineet, että naiselle perinteisesti kuulunut hoivaajan rooli ja sitä kautta koko yhteiskuntajärjestyksen perusta olisivat murenemassa. Pohditaan, kuka pitää huolta lapsista, kun yhä useammat naiset juovat itsensä humalaan ja tappelevat. Tammi-Moilanen (2002, 187) toteaa, että yhteiskunnassa vallitsevista asenteista ja sukupuolirooleista johtuen naisvanki on yleensä rikkonut useampia kirjoitettuja ja kirjoittamattomia käyttäytymissääntöjä kuin miesvanki.

Kriminologisessa tutkimuksessa on huomattu, että rikosten tekeminen on lisääntynyt erityisesti sellaisilla naisilla, jotka ovat syrjäytymässä tai ovat jo syrjäytyneet työelämästä ja yhteiskunnasta laajemminkin. Esimerkiksi henkirikoksia tehneet naiset kärsivät usein mielenterveys- ja päihdeongelmista ja muusta huono-osaisuudesta. Varsin usein tällaisen naisen uhri on oma puoliso, jonka väkivallan kohteena nainen on ollut pitkään. Tasa-arvoistumisesta on näiden naisten kohdalla vaikea puhua muutoin kuin siinä mielessä, että jotkut heistä ovat ehkä omaksuneet miehisiä toimintamalleja elämänsä vaikeiden solmukohtien ratkomiseen. (Honkatukia 2011.)

Naisvangit huolehtivat oman vankeutensa lisäksi usein myös läheistensä selviytymisestä siviilissä enemmän kuin miesvangit. Vankiloiden toiminnot ovat kehittyneet pitkälti miesten tarpeista ja siksi harrastusmahdollisuudet eivät yleensä vastaa naisten taipumuksia. Kaiken tämän seurauksena vankeus on suurimmalle osalle naisvangeista kova elämänpäättely, johon liittyy erityisesti häpeän tunne. (Tammi-Moilanen 187.)

Useita tutkimuksia vankeihin liittyen julkaissut tutkija Granfelt (2011, 225) toteaa, että kuntouttava avolaitos voi olla turvallisempi ja enemmän luottamusta sisältävä paikka kuin se, missä vanki on ennen vankilaan joutumista elänyt ja mihin hän on vapautumisen jälkeen palaamassa. Rangaisituksen suorittaminen avolaitoksessa voi naisvangille merkitä mahdollisuutta saada viettää edes muutamia kuukausia vapaana väkivallasta tai sen jatkuvasta uhasta. Köyhä ja syrjäytynyt nainen syö Vanajan vankilassa lämpimän aterian kahdesti päivässä, pääsee suihkuun ja nukkuu omassa huoneessa puhtaissa lakanoissa. Avovankilan rauhallinen turvallisuus saattaa olla henkisesti ja ruumiillisesti pahoinpidellyn ja itsetunnoltaan rikki olevan naisen elämässä jopa niin poikkeuksellinen vaihe, että vapautumisen lähestyessä hänen mieleensä voi tulla toive siitä, että saisi lisää tuomiota.

5 VANKIEN KUNTOUTUS

Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on toimia kuntouttavana toimintana naisvangeille, joten vankien kuntoutukseen kuuluvien asioiden ja käsitteiden avaaminen on oleellista tämän tutkimuksen näkökulmasta. Tässä luvussa kerrotaan vankien kuntoutukseen liittyvistä asioista ja positiivisia tuloksia saavuttaneista kuntoutusohjelmista.

Erilaisten vankilatoimintojen tarkoituksena on vahvistaa vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan parantamalla vangin työ- ja toimintakykyä. Toimintakyvyn parantamiseen kuuluu esimerkiksi päihteettömyyden tukeminen. Vanki on velvollinen osallistumaan työtoimintaan, koulutukseen tai muuhun toimintaan vankilassa ollessaan. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 15.)

Työnteon tavoitteena on ylläpitää ja kehittää vankien ammattitaitoa ja työkykyä. Vankiloiden työtoiminnan periaatteena on normaaliuden periaate eli vankityön tulisi vastata yleisesti yhteiskunnassa tehtävää työtä. Työtoiminta kuuluu olennaisena osana vankien kuntoutukseen ja se on kiinteä osa vankien päiväohjelmaa. Vangeista noin 35 prosenttia työskentelee päivittäin. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 15.)

Laineen (2002, 123–124) mukaan vankilan on historian saatossa ajateltu täyttävän erilaisia tehtäviä. On ajateltu, että yksi näistä tehtävistä olisi rikollisuuden vaikuttaminen ennaltaehkäisevästi. Kun joku kansalainen tuomitaan vankeusrangaistukseen, ajatellaan että se toimii esimerkkinä joka ehkäisee muita tekemästä rikoksia. Toisena vankilan tehtävänä voidaan nähdä rikoksenteekijöiden eristäminen eli vaarattomaksi tekeminen. Vankeusrangaistus estää rikoksenteekijää jatkamasta rikoksien tekemistä ja siten se suojaa muita kansalaisia. Kolmantena vankeusrangaistuksen tehtävänä voidaan ajatella olevan vanha ajatus vääryyden sovittamisesta. Tällöin pyritään rikoksen ja rangaistuksen kautta oikeudenmukaisuuden palauttamiseen.

Yhtenä vankilan tehtävänä voidaan ajatella olevan vankien kuntouttaminen. Kuntouttaminen on moniselitteinen sana ja sillä voidaan ymmärtää monenlaisia asioita ja toimintoja. Kuntoutus voidaan kuitenkin määrittää lyhyesti siten, että kuntoutuksella tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla vankeuden aikana yksittäiseen rikoksenteekijään pyritään vaikuttamaan siten, että nämä toimet vähentäisivät hänen taipumustaan syyllistyä vapauttuaan uusiin rikoksiin ja lisääisivät hänen mahdollisuuksiaan elää hyödyllisenä kansalaisena yhteiskunnassa. (Laine 2002, 124.)

Laineen (2002, 135) mukaan uusintarikollisuuden vähenemiseen viittaavissa vaikuttavuusarvioinneissa prosenttiluvut vaihtelevat 0–40 %. Tutkimustuloksien ristiriitaisuudesta ja tulkinnanvaraisuudesta huolimatta on kuitenkin mahdollista tehdä joitakin yleistyksiä siitä, millä toiminnoilla näyttäisi olevan positiivisia vaikutuksia ainakin lyhyellä tähtämellä henkilöiden uusintarikollisuuteen. Positiivisia vaikutuksia näyttäisi olevan sellaisilla ohjelmilla ja toiminnoilla, jotka sisältävät kognitiivisen osatekijän.

Tällöin toiminnoissa keskitytään henkilön ajattelutapoihin ja asenteisiin, jotka ylläpitävät rikollista käyttäytymistä. Tällöin paneudutaan usein itse rikoksiin eikä ajatella, että muuttamalla henkilön ympäristöolosuhteita rikollisuuskin häviää. Rikollisuus nähdään tällöin vahvasti opittuna toimintana, jossa pienryhmillä on suuri merkitys.

Terapeuttiset yhteisöt, jotka toimeenpannaan vankiloissa ja muissa laitospolosuhteissa, näyttäisivät myös tuottavan positiivisia tuloksia. Ne ovat sellainen toimintamuoto, jossa kuntoutettavat ottavat itse suuren vastuun toiminnan toteuttamisesta, mutta lisäksi myös vastuun itsestään ja muista yhteisön jäsenistä. Laadukas ammatillinen koulutus, vankiloissa toimeenpantavat riittävän monipuoliset työ- ja ammattiohjelmat ja jälkihuollon työllistävä toiminta ovat myös antaneet positiivisia tuloksia. (Laine 2002, 135.)

Vankiloissa järjestetään koulutusta yhteistyönä ulkopuolisten oppilaitosten kanssa. Tarjolla on sekä yleissivistävää koulutusta, johon kuuluu perusopetus ja lukio, että ammatillista toisen asteen koulutusta. Vangit voivat suorittaa myös korkeakoulu- ja yliopisto-opintoja etäopiskeluna. Opiskella voi joko lähiopetusryhmässä tai itsenäisesti. Vuonna 2009 yli 70 prosenttia vankiloiden opinnoista kuitenkin suoritettiin lähiopetuksena. Vangeilla oli vähän opintojen keskeytyksiä, ja kursseista yli yhdeksän kymmenestä suoritettiin hyväksytysti loppuun. Lisäksi vangeilla on mahdollisuus opintoluvan ehtojen täytyessä opiskella vankilan ulkopuolisissa oppilaitoksissa. Laitoksen ulkopuolella tapahtuva opintoluvalla opiskelu tapahtuu pääsääntöisesti avolaitoksista. Vuonna 2009 keskimäärin 305 vankia osallistui koulutukseen päivässä. (Rikosseuraamusalan toimintakertomus 2009, 17.)

Vangeilla on hyvät mahdollisuudet jättää vankila taakseen ja vähitellen juurtua tavalliseen arkeen, jos he pääsevät pitkäkestoiseen, riittävän tuen tarjoavaan ja tavoitteelliseen kuntoutuspolkuun. Vangin on tärkeää myös sitoutua tähän kuntoutukseen. Työntekijöiden ja monien vankien mielestä paras lopputulos mahdollistuu silloin, kun vankilasta pääsee kuntoutusjakson ja sieltä tuettuun asumiseen. (Bergman 2010.)

5.1 Rangaistusajan suunnitelma

Naisvankien tulevaisuuden tavoitteita ja tuen tarvetta selvitettyä on tärkeää käsittää, mikä on rangaistusajan suunnitelman merkitys vangin rangaistusajalle. Voidaan olettaa, että tutkimuksessa nousee esille asioita, joita on kirjattu myös vangin rangaistusajan suunnitelmaan. Seuraavassa luvussa kerrotaan vankien rangaistusajan suunnitelman tarkoituksesta ja sen sisällöstä.

Vankeuslaissa edellytetään, että jokaiselle vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten. Rangaistusajan suunnitelmassa suunnitellaan vangin sijoittamista, toimintaa rangaistusaikana, valvottua koevapautta, ehdonalaista vapauttamista ja poistumisluvan myöntämistä. (Kurki-Suutarinen 2010, 40–41.) Viime vuosina vankeinhoidossa on pyritty panostamaan vapau-

teen valmentavaan työhön aiempaa enemmän ja vankilasta vapautuneiden suunnitelmallista vapautumista on kehitetty (Bergman 2010).

Rangaistusajan suunnitelman sisällössä ja laajuudessa otetaan huomioon rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteista saadut tiedot. Ennen vangin todennäköistä vapauttamista rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään vapauttamis- ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan tarvittavassa laajuudessa sekä vangin edellytyksiä selviytyä vapaudessa että hänen tarpeitaan palvelujen suhteen. (Kurki-Suutarinen 2010, 41.)

Jos vapautuva vanki määrätään valvontaan, käynnistyy yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa. Se vastaa ehdonalaisen vapauttamisen valvontasuunnitelman laatimisesta ja toteuttamisesta. Vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kesken tarpeellisessa määrin. (Bergman 2010.)

Noin puoli vuotta ennen vangin vapautumista, aloitetaan vankien vapauttamisen suunnittelu. Valvotun koevapauden kautta vapautuvien kanssa vapauttamisen suunnittelu aloitetaan kuitenkin jo aikaisemmin. Lyhyttä rangaistusta suorittavien vankien vapautumisen valmistelu voidaan aloittaa tarvittaessa heti vankilaan tulon jälkeen. Vapauttamisvaiheessa vanki sijoitetaan avovankilaan tai mahdollisimman avoimelle osastolle suljettuun vankilaan. (Bergman 2010.)

5.2 Naisvankien kuntoutus

Naisnäkökulma on vankilan toiminnoissa poikkeuksellinen, koska kuntouttavaa toimintaa on lähtökohtaisesti kehitetty enemmistön, eli miesvankien tarpeista. Naisvankien toiminnallisia tarpeita selvittänyt työryhmä onkin todennut, että naisvangit eroavat miesvangeista myös kuntoutustarpeiltaan. Selvitysten mukaan naisvangit kärsivät usein ongelmallisista lähisuhteista. Vakavat puutteet vuorovaikutustaidoissa sekä vaikeat uhrikemukset usein hankaloittavat naisten kuntoutumisprosessia vankiloissa. Työryhmä suosittikin sellaisen ryhmämuotoisen kuntoutuksen lisäämistä naisvangeille, joka paneutuu naisille erityisiin kysymyksiin. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 16.) Tarkasteltuaan naisille laadittuja riski- ja tarvearvioita, terveystutkimuksen tuloksia, naisvankeihin liittyvää tutkimuskirjallisuutta sekä hyödyntämällä työryhmän kokemustietoa vankienhoidosta työryhmä on päätenyt ehdottamaan erityisesti naisille kehitettäväksi kuntoutusmuodoiksi päihteisiin, mielenterveyteen, väkivaltraumaan ja äitiyteen liittyviä toimintoja. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 98.)

Latun (2009) mukaan naisvankien kuntoutusta järjestetään sekä ryhmä- että yksilömuotoisena. Naisilla kuntouttava toiminta on pääasiassa päihdekuntoutusta, mutta esimerkiksi äitiyteen ja vanhemmuuteen liittyvää toimintaa on tarjolla äiti- lapsiosastoilla. Latun (2009) mukaan myös uusintarikollisuuden vähentämiseen tähtäviä ohjelmia järjestetään naisille harvoin. Rikosseuraamusviraston (2008, 98) mukaan erityisesti sopivan päih-

dekuntoutuksen puute vaikeuttaa naisten rangaistusajan suunnitelmien noudattamista. Vankiloissa ei ole Vanajan vankilaa lukuun ottamatta juurikaan käytössä naisten tarpeista lähteviä päihdekuntoutus- tai muita ohjelmia. Naisosastoilla mahdollisesti järjestettävä kuntoutus on sukupuolineutraalia ja toisinaan yhteistä miesvankien kanssa. Latun (2009) mukaan erityisesti kuntouttavaa toimintaa tulisi järjestää naisille erikseen, jotta olisi mahdollista luoda luottamuksellinen ilmapiiri.

Työryhmä myös kannatti ajatusta muovata jo olemassa olevia kuntoutusohjelmia sopivammiksi naisille. On kuitenkin huomioitava se, että suuri osa naisista on vankilassa vain lyhyen aikaa, jolloin heitä ehditään lähinnä motivoida päihdeettömyyteen, auttaa alkuun kuntoutuspolulla ja ohjata edelleen yhteiskunnan palveluiden piiriin. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 98.)

6 VANKIEN ELÄMÄNHALLINTATAIDOT

Vankien tulevaisuudensuunnitelmia tutkittaessa on käsitettävä myös elämänhallinnan käsite. Ihmisen tulevaisuudensuunnitelmiin voidaan yleensä ajatella liittyvän tiettyjä peruskäsitteitä, kuten perhe, asuminen ja työ. Elämänhallintataidot liittyvät yksilön kaikkien tulevaisuudensuunnitelmien tekemiseen, kuten seuraavassa luvussa ilmenee.

Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Taruvuoren (2010, 61) mukaan nykyisen vankeinhoidon keskeinen tavoite on vankien elämänhallinnan lisääminen, jonka taustalla on näkemys vankien puutteellisista elämänhallinnan taidoista. Elämänhallinnan määrittelyssä voidaan käyttää Maslow'n psykologista tarvehierarkiateoriaa.

Maslow'n tarvehierarkian mukaan ihmisellä on perustarpeita, jotka tulee tyydyttää ensin ja vasta näiden tarpeiden täytyttyä on mahdollista siirtyä korkeampien tarpeiden tyydyttämiseen. Hierarkia perustuu fysiologisille tarpeille, joita ovat muun muassa ruoka, juoma ja nukkuminen. Niiden yläpuolella ovat turvallisuuden, suhteiden luomisen ja rakkauden tarpeet. Näitä seuraa arvostuksen kaipuu ja tarvehierarkian huipulla ovat älylliset, eettiset, esteettiset ja itsensä toteuttamisen tarpeet.

Tyydytetyt tarpeet muuttuvat henkilön voimavaroiksi, ja perustarpeiden tunteen täytyminen vaikuttaa ihmisen jaksamiseen. Silloin ihminen pystyy myös panostamaan sosiaalisiin suhteisiinsa enemmän. Ihmisen voimia lisää myös rakastetuksi ja hyväksytyksi tuleminen kokemus. Lisäksi nykyihmiselle on hyvin tärkeää, että kokee voivansa toteuttaa itseään työssä ja vapaa-aikana. Jos nämä perustarpeet eivät täyty, sosiaalisten suhteiden rakentaminen ei ole mahdollista, ja on myös mahdotonta kokea toisten arvostusta.

Elämänhallinnalla tarkoitetaan usein juuri ihmisen voimavaroja. Päätöksilään, ratkaisuilleen ja tekemisilleen ihminen kokee voivansa vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä. Ihminen pystyy silloin kohtaamaan myös vaikeita asioita ja tilanteita ja ehkäisemään niihin liittyviä ahdistavia kokemuksia. Jos elämänkulkua ei pystytä hallitsemaan, se koetaan pelkäs-

tään erilaisina sattumuksina tai ajatellaan muiden ihmisten päättävän asioista ja säätelevän siten yksilön elämää. (Taruvuori 2010, 62–63.)

Hyvään elämäntapaan liittyy oleellisesti myös hyvä itsetunto. Arvioitaessa elämäntapaa, arvioidaan myös itsetuntoa. Arviota tehtäessä tulisi tietää ihmisen näkemykset hyvistä ominaisuuksistaan ja se, kokeeko hän heikkouksista huolimatta itsensä positiivisesti. Elämäntapaan kuuluu myös oman ainutkertaisuuden ja tärkeyden ymmärtäminen ilman erityisiä tekoja. Lisäksi kyky asettaa yksilöllisiä päämääriä ja elämän ohjaaminen niiden suuntaan ovat elämäntapaa. Elämäntapojen edellytykset täyttyvät, kun yksilö kokee voivansa päätöksillään, ratkaisullaan ja toimenpiteillään vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä. (Taruvuori 2010, 63.)

Vankilaympäristössä voidaan puhua opitusta avuttomuudesta. Yksilö näkee mahdollisuutensa vaikuttaa omaan elämäänsä ja tulevaisuuteensa hyvin vähäisiksi. Tällöin hän menettää motivaation oman toimintansa sisäiseen ohjaamiseen ja luovuttaminen ja tilanteesta vetäytyminen yleistyvät. Vankilat ovat suuren haasteen edessä pyrkiessään noudattamaan lakia ja pyrkiessään samalla lisäämään vankien elämäntapaa. Rangaistusajan suunnitelman noudattamisen ajatellaan lisäävän juuri vankien elämäntapaa. (Taruvuori 2010, 63–64.)

7 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Naisvangit ovat marginaalinen ryhmä, joten tutkimuksia, jotka koskettavat juuri naisvankeja on olemassa rajallinen määrä. Naisvankien ajatuksia tulevaisuuden suunnitelmistaan vankeusaikana ei ole tutkittu. Siksi aikaisempia tutkimuksia tarkastellessa keskitytään sellaisiin aikaisempiin tutkimuksiin, jotka liittyvät vankeihin ja siten sivuavat tätä tutkimusta. Tämän tutkimuksen tuloksia verrataan pääasiassa Timosen (2009) väitöskirjan Omin sanoin, elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapautteen tuloksiin, jossa Timonen on muun muassa pyytänyt miesvankeja pohtimaan tulevaisuuttaan vankilasta käsin. Toinen tutkimus, johon tuloksia verrataan, on Granfeltin (2007) tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta.

Helena Timonen (2009) on tutkinut väitöskirjassaan seitsemän väkivaltarikoksesta tuomitun miehen elämäntapaa ja heidän muutosprosessejaan tarinoina vankilasta vapautteen. Tutkimuksen lähtökohtana tutkija on pitänyt väkivaltarikoksista tuomittujen mahdollisuutta muutokseen. Miesten elämäntarinan saattaminen kerrottuun muotoon on auttanut heitä itseään ymmärtämään omaa elämäänsä ja tekemään sen ymmärrettäväksi myös muille. Elämäntarinoissa rikollisesta elämästä vapautuminen on esimerkki muutoksesta, jossa kertoja itse muuttaa umpikujaan ajautunutta elämäänsä, hahmottaa tapahtuneen muutostyön keinoja sekä vapauttaa itseään myös syyllisyydestä ja määrittelee uuteen elämäntapaan kuuluvia arvoja ja uutta identiteettiään. Timonen toteaa vankeinhoidossa sopivan kuntoutuksen löytämisen uusintarikollisuuden ehkäisyä ajatellen olevan ongelmallista ja jälkihuollon olevan vähäistä. Timonen tuli tutkimuksessaan sellaiseen johtopäätökseen, että hänen tutkimuksensa oli toiminut myönteisenä tekijänä kertojen elämänmuutoksessa niin vankilassa kuin siviilissäkin.

Tässä opinnäytetyössä, pienemmässä mittakaavassa tosin, oli tarkoituksena, että tutkimukseen osallistuneet naisvangit saisivat uutta puhtia tulevaisuuden suunnitelmiansa toteuttamiseen. Suunnitelmien toivottiin muuttuvan konkreettisemmiksi naisvangeille itselleen heidän joutuessaan miettimään ja kirjoittamaan omia suunnitelmiaan paperille.

Riitta Granfelt (2007) on tutkinut naisvankien päihdekuntoutusta Vanajan vankilassa tutkimuksessaan ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa” Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Tutkimus käsittelee naisvankien vapautteen valmentavaa päihdeohjelmaa Vanajan vankilan Vanajan osastolla. Tutkimusaineisto on kerätty haastatteluiden ja osallistuvan havainnoinnin avulla. Tutkimuksessa on haastateltu niin naisvankeja kuin useita vankilan työntekijöitäkin. Tutkimuksen tuloksista nousevat ilmi naisvankien vapautumiseen liittyvät ongelmat, jotka ovat sosiaalis-taloudellisia ja perhesuhteisiin liittyviä. Samat ongelmat nousevat myös tässä tutkimuksessa naisvankien omina arveluina tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista haittaavina tekijöinä.

Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa Kati Ahosen (2010) toteuttama opinnäytetyö Vapautuvien vankien näkemys palveluntarpeesta yhteiskuntaan sijoittumisessa sivuaa tätä tutkimusta. Ahosen tutkimukseen osallistui kymmenen vapautunutta tai vapautuvaa miesvankia. Tutkimustuloksista selvisi, että vankien tavoitteena yhteiskuntaan sijoittumisessa oli vankilaan johtaneesta elämästä irrottautuminen ja elämän normaalius. Elämän normaaliuden perusasia oli oma asunto. Elämänsisältöä kuvaillessaan vapautuneet vangit mainitsivat muun muassa erilaisen tekemisen, työpaikan, säännöllisen päivärytmin ja suhteet läheisiin. Samansuuntaisten asioiden arvellaan nousevan esille myös tässä tutkimuksessa.

8 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa esitellään ja perustellaan valittu tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja sen tarkoituksena on selvittää, millaisena naisvangit kuvailevat tulevaisuutensa vankeusaikanaan. Tutkimustehtävä valittiin siksi, että naisvankien tulevaisuuden suunnitelmia ei ole ainakaan tätä tutkimusta tehtäessä löytyneen tiedon mukaan tutkittu aikaisemmin. Lisäksi haluttiin keskittyä sellaiseen naisvankeihin liittyvään aiheeseen, josta ei tule naisvangeille pelkästään negatiivisia mielikuvia ja muistoja. Tutkimustehtävään pyrittiin saamaan vastauksia kolmen tutkimuskysymyksen kautta. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

- Millaisia ovat naisvankien tulevaisuutta koskevat suunnitelmat?
- Millaisia esteitä naisvangit kuvaavat suunnitelmiansa toteuttamisessa?
- Millaisin keinoin naisvangit kuvaavat toteuttavansa tulevaisuuttaan koskevat suunnitelmansa ja millaista tukea he kuvaavat tarvitsevansa?

Tutkimuksen tarkoituksena on siis saada naisvangit kuvailemaan tulevaisuuttaan kirjoitusprosessin kautta. Kirjoitusprosessin on tarkoitus toimia naisvangeille kuntouttavana toimintana. Saadessamme selville, mitä naisvangit ajattelevat tulevaisuudestaan vankeusaikanaan ja millaista tukea he ajattelevat tarvitsevansa, voimme paremmin ymmärtää naisvankien käyttäytymistä vankeusaikana ja suunnata heidän kuntoutumistaan tulevaisuuden tavoitteiden toteutumisen suuntaan.

Jos taas käy ilmi, että naisvangit eivät näe tulevaisuudessaan mitään hyvää tai heillä ei ole tulevaisuuden suunnitelmia, on sekin itsessään tarpeellinen ja hyödyllinen tutkimustulos. Silloin voidaan pohtia, mitä tulisi tehdä, jotta naisvangit kokisivat tulevaisuutensa tavoittelemisen arvoisena. Silloin voitaisiin myös miettiä, millaista tukea heille tulisi tarjota jo vankeusaikana, jotta naisvangit saisivat rohkeutta alkaa tehdä tulevaisuuden suunnitelmia. Ilman konkreettisia suunnitelmia vapautumisen voisi kuvitella olevan vangille itselleen epävarmempaa ja heikommalla pohjalla kuin sellaisella vangilla, jolla on selvät suunnitelmat, joita alkaa tavoitella vapauduttuaan.

Pohtimalla ja kirjoittamalla konkreettisia asioita paperille, naisvangit voivat jäsentää omaa elämäänsä ja tulevaisuuttaan eri tavoin kuin pelkästään ajatellessaan niitä mielessään. Hohenthal-Antin (2009, 23) kuvaakin muistelu-työtä ammatillisena työmenetelmänä, joka voi vahvistaa itsetuntoa, auttaa jäsentämään omaa elämää ja sitä kautta lisäämään omia voimavaroja. Muistelun avulla myös verrataan ja suhteutetaan omia kokemuksia aiemmin koettuun.

Granfeltin (2011, 226, 228) mukaan kokonaisvaltaiseen psykososiaaliseen kuntoutukseen kuuluvia työmuotoja on useita. Ahdistavia kokemuksia ja niihin liittyviä tunteita purkava yksilötyö ja vapauteen valmentava sosiaalityö toisiaan tukevana voivat esimerkiksi toimia vangin elämäntarinaa eheyttävänä kuntoutuksena. Muun muassa sosiaalityöntekijä, psykologi, ohjaaja tai joskus myös vartija saattaa olla se ihminen, jolle vanki voi luottamuksellisesti kertoa henkilökohtaisista asioistaan. Monelle vangille omista asioista puhuminen on outo ja ristiriitaisia tunteita herättävä kokemus. Elämäntarinallisessa työskentelyssä menneisyyden vaikeita asioita jäsenetään osaksi vankien elämänhistoriaa. Tällöin vanki voi vapautua syyllisyydestä ja vihasta, jotka turhaan kuluttavat hänen voimiaan ja estävät heitä sitoutumasta uusiin mahdollisuuksiin.

9 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä luvussa esitellään tutkimusmenetelmä ja sen valintaperusteet. Tutkimusmenetelmäksi valittiin yksi narratiivisen tutkimusmenetelmän muodoista eli päiväkirja. Päiväkirjan avulla voidaan saada selville naisvankien ajatukset heidän itsensä käyttämien sanojen ja ilmaisujen kautta. Tutkimusta suunniteltaessa on pohdittava, milloin kohdehenkilöiden olisi saatava toimia vapaasti, ja milloin taas on järkevämpää käyttää strukturoidumpia aineiston keruun muotoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 183). Lisäksi päiväkirjaa tukevana tutkimusmenetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia. Jos päiväkirjoista saatava aineisto olisi jäänyt sisällöltään

tai määrältään heikoksi, olisi mahdollista tukeutua myös havainnoinnista tehtyihin huomioihin.

Seuraavissa kappaleissa kerrotaan laadullisesta tutkimuksesta, narratiivisuudesta laadullisessa tutkimuksessa sekä päiväkirjasta ja havainnoinnista tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä. Hirsjärven ym. (2004, 206) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen myötä monet sellaiset tiedonkeruutavat ovat yleistyneet, joissa pyrkimyksenä on ymmärtää toimijoita heidän itsensä tuottamien kertomusten ja tarinoiden avulla. Tällöin puhutaan elämäkerrallisista lähestymistavoista ja persoonallisiin dokumentteihin perustuvasta tutkimuksesta.

9.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Hirsjärven ym. (2004, 152) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Todellisuus voidaan kuitenkin nähdä monenlaisena. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, jolloin todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat toinen toisiaan, ja on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, koska tutkija, ja se mitä tiedetään, kietyvät täysin toisiinsa. Tulokseksi voimme saada vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pikemminkin pyrkimys löytää tai paljastaa tosiasioita, kuin vain todentaa jo olemassa olevia väittämiä.

Vilkan (2005, 97) mukaan laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan maailmaa, joka koostuu merkityksistä ja on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Nämä merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Merkityskokonaisuudet ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmiseen päätyvinä tapahtumina, kuten ajatuksina, toimintana ja päämäärien asettamisina. Tutkimuksen tavoitteena ovat ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudestaan. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyllä tutkimuksella on mahdollista tavoittaa myös ihmisen merkityksellisiksi koettuja tapahtumaketjuja, kuten oman elämän kulkua tai omaan elämään pidemmälle jaksolle sijoittuvaa asiaa.

Tietämisen prosessi perustuu paljolti kertomusten kuulemiseen ja niiden tuottamiseen. Maailmaa voidaan tulkita alati kehittyvänä kertomuksena, joka saa alkunsa ja liittyy yhä uudestaan siihen kulttuuriseen kertomusvarastoon, jota kutsutaan tiedoksi. Samoin ihmiset rakentavat itsensä kertomusten kautta eli rakennamme identiteettimme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti. Tieto itsestä ja maailmasta siis muotoutuu kertomusten kautta. (Heikkinen 2007, 144.)

9.2 Narratiivisuus tutkimuksessa

Heikkisen (2007, 147) mukaan narratiivisuutta voidaan käyttää kuvailtaessa tutkimuksen aineiston laatua. Narratiivisuudella voidaan tällöin viitata

yleisellä tasolla kertomusmuotoiseen kielenkäyttöön. Narratiivista aineistoa, joka perustuu kerrontaan, ovat esimerkiksi vapaat kirjalliset vastaukset, joissa tutkittaville annetaan mahdollisuus kertoa käsityksensä asioista omin sanoin. Yksinkertaisimmillaan narratiivisuus on mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, jossa ei aina välttämättä aseteta vaatimuksia kokonaisten, juonellisten kertomusten tuottamisesta.

Heikkinen (2007, 142) toteaa narratiivisuuden viittaavan tutkimuksessa sellaiseen lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Tutkimuksen ja kertomusten suhdetta voi tarkastella kahdesta näkökulmasta: tutkimus käyttää usein kertomuksia materiaalinaan ja toisaalta tutkimus voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta.

Narratiivista aineistoa ei voi tiivistää yksiselitteisesti numeroiksi eikä kategorioiksi, vaan sen jatkokäsittely edellyttää aina tulkintaa. (Heikkinen 2007, 148.) Yksityisten dokumenttien, kuten päiväkirjojen ja kirjeiden käyttö tutkimusaineistona sisältää oletuksen, että kirjoittaja kykenee ja on jollakin tapaa parhaimmillaan ilmaistessaan itseään kirjallisesti. Tällöin ikä ja kirjalliset kyvyt muodostuvat usein tutkimuksen kannalta kynnyksyksiä. Esimerkiksi esseiden kirjoitus tai pyyntö pitää päiväkirjaa saattaa tuottaa tutkijalle laihan tutkimusaineiston. Näihin seikkoihin kannattaa kiinnittää huomiota myös tutkimusraportin perusteluissa. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 84.)

Tähän tutkimukseen osallistuneet vangit ottivat tutkimukseen osaa täysin vapaaehtoisesti tietäen tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuksessa käytettävän tutkimusmenetelmän. Oletettiin, että sellaiset vangit, jotka eivät ole halukkaita ilmaisemaan itseään kirjallisesti, jäävät automaattisesti pois. Tutkimuksessa oletuksena oli, että tutkimukseen osallistuneet naisvangit osaavat ilmaista itseään riittävällä tavalla kirjallisesti tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Riskinä oli, että aineisto olisi jäänyt suppeaksi. Osallistuvan havainnoinnin uskottiin kuitenkin antavan riittävästi aineistoa päiväkirjojen tekstien ohella.

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavoin ihmiset antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta. Ihmisten autenttiset kertomukset erottavat narratiivisen tutkimuksen muista perinteisistä laadullisen tutkimuksen tavoista. (Heikkinen 2007, 155.)

Hatchin ja Wisniewskin (1995) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa tieto muodostuu usein dialogisesti, tutkittavien ihmisten kanssa keskustellen. Näin kertoja ja tutkija saavuttavat yhteisen ymmärryksen asioista. Tämän takia tutkija ja tutkittava työskentelevät läheisesti yhdessä pitkän ajan ja keskustelevat tänä aikana paljon. Hatch ja Wisniewski (1995) eivät kuitenkaan poissulje mahdollisuutta valita narratiiviseksi aineistoksi esimerkiksi vanhoja omaelämäkertoja, joiden kirjoittajat ovat jo kuolleet. Tutkija voi tutustua kirjoittajien elämään muillakin tavoin, esimerkiksi haastatteleamalla kirjoittajan läheisiä. Hatchin ja Wisniewskin (1995) mukaan narratiivisen tutkimuksen päämääränä ei ole oltava vain maailman kuvaaminen,

vaan myös sen muuttaminen pyrkimällä kohentamaan tutkimuksen kohteina olleiden ihmisten oloja. (Heikkinen 2007, 155–156.)

Narratiivinen tutkimus ei pyri objektiiviseen ja yleistettävään tietoon, vaan henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Tietojen subjektiivisuutta voidaan pitää yksinomaan tutkimuksen heikkoutena, mutta narratiivinen tutkimus näkee sen vahvuutena. Yksilöiden elämäkertomuksiin perustuva merkityksenanto mahdollistaa ihmisten pääsemisen kuuluviin autenttisemmalla tavalla. Tieto siis muodostuu moniäänisempänä joukkona pieniä kertomuksia eikä pelkisty yhteen universaaliin suureen kertomukseen. (Heikkinen 2007, 156.)

9.3 Päiväkirja aineistonkeruumenetelmänä

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin päiväkirjamenetelmä. Päiväkirjaan (Liite 1) kirjoitettiin tutkimuskysymysten mukaan neljä kysymystä. Kysymykset laadittiin siten, että niiden uskottiin antavan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Toivottiin, että naisvankien olisi kysymysten kautta helpompi ymmärtää, millaisista asioista heitä pyydettiin kirjoittamaan. Päiväkirjoihin laadittiin tarkat kysymykset, koska pelkona oli, että ilman tarkkoja kysymyksiä naisvankien tarinat olisivat jääneet lyhyiksi.

Päiväkirjamenetelmään päädyttiin, koska uskottiin, että naisvankien olisi helpompaa kuvitella ja kuvailla tulevaisuuttaan rauhassa ja yksin. Naisvangeille olisi voinut olla haastavaa vastata haastattelukysymyksiin, koska haastattelija olisi ollut heille melko vieras ihminen. Haastattelutilanne myös luo aina ylimääräistä jännitystä, jolloin vastaukset olisivat saattaneet jäädä pinnallisiksi. Päiväkirjaa kirjoittaessaan vangit saivat olla rauhassa ajatustensa kanssa ilman ulkopuolisen ihmisen aiheuttamaa häiriötekijää. Vastauksista toivottiin tulevan päiväkirjamenetelmän avulla syvällisempiä ja tarkkaan harkittuja.

Tutkittavia voidaan pyytää pitämään päiväkirjaa erilaisista tapahtumista, kokemuksista tai opituista asioista. Päiväkirja aineistonkeruumenetelmänä on ikään kuin itseohjatun kyselylomakkeen täyttö, jossa vastaustapa on avoin. Päiväkirja voi sisältää täysin strukturoimattomia aineksia tai vastauksia tarkkoihinkin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 219–210.)

Päiväkirjan tekstien analysoiminen on vaativa tehtävä. Tutkijalle jää suuri vapaus aineiston tulkinnassa, jos kyseessä on strukturoimaton aineisto. Robsonin (1995, 255) mukaan päiväkirjaa tulisi ajatella kyselylomakkeena, koska sen valmistelussa on oltava yhtä huolellinen kuin kyselylomaketta tehtäessä. Tutkijan on huolehdittava siitä, että päiväkirjan täyttäjät tietävät, mitä heidän on tehtävä ja miksi ja milloin. Päiväkirjaan tulee sisällyttää vain sellaisia asioita, joita tutkija käyttää tutkimuksessaan. Tutkijan tulisi siis aina muistaa päiväkirjan suhde tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 207–208; Hirsjärvi ym. 2009, 219–220.)

9.4 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä

Toisena tutkimusmenetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia neljän viikon ajan. Havainnointi tapahtui kesäkuussa hallinnon harjoitteluni aikana. Havainnointi valittiin toiseksi tutkimusmenetelmäksi siksi, että etukäteen oletettiin, että neljän viikon aikana tulee todennäköisesti vastaan sellaisia tilanteita ja keskusteluita, joista voidaan saada hyvää materiaalia tähän tutkimukseen. Lisäksi, jos päiväkirjojen vastaukset olisivat jääneet niukoiksi, olisi analysointia voitu tehdä myös havainnoinnin perusteella.

Tutkimusaineistoa voi kerätä havainnoimalla ja sitä pidetäänkin laadullisessa tutkimuksessa yleisenä tiedonkeruumenetelmänä. Havainnoinnin ja muiden tutkimusmenetelmien yhdistämistä pidetään monesti hedelmällisenä. Havainnointi voi kytkeä aineistoa muita aineistonkeruumenetelmiä paremmin saatuun tietoon, koska havainnoinnin avulla asiat nähdään niiden oikeissa yhteyksissään. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 81.) Hirsjärven ym. (2009, 212) mukaan havainnoinnilla saadaan tietoa siitä, toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa.

Havainnoinnin suurin hyöty on siinä, että sen avulla voidaan saada suoraa tietoa esimerkiksi yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. Se on todellisen elämän ja maailman tutkimista, joka välttää sen keinotekoisuuden, joka on monien muiden tutkimusmenetelmien rasitteena. (Hirsjärvi ym. 2009, 213.)

Havainnoinnin menetelmiä on olemassa useita. Näitä menetelmiä voidaan kuvata sen mukaan, kuinka tiukasti säädeltyä havainnointi on ja millainen on havainnoijan rooli tilanteessa. Havainnointi voi olla hyvin tarkasti jäsenneltyä tai vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Havainnoija voi olla tilanteessa ryhmän jäsen, tai täysin ulkopuolinen henkilö. Näiden asioiden pohjalta syntyvät havainnoinnin lajit, jotka ovat systemaattinen havainnointi ja osallistuva havainnointi. (Hirsjärvi ym. 2009, 214.)

Tässä tutkimuksessa havainnointi oli osallistuvaa havainnointia. Osallistuva havainnointi on aineistonkeruutapa, jossa tutkija osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan, tavalla tai toisella. Normaalista arkielämän tarkkailusta havainnointi poikkeaa siten, että tutkija yleensä toimii itselleen vierassa yhteisössä. Tutkija myös havainnoi ja tallettaa keräämänsä tiedot järjestelmällisesti. (Eskola & Suoranta 2003, 98–99.)

Havainnoinnissa osallistumisen aste voi vaihdella. Täydellisessä osallistumisessa tutkija pyrkii pääsemään täydellisesti ryhmän jäseneksi. Täydellisessä osallistumisessa on kuitenkin ristiriita siitä, että tutkijan pitäisi toisaalta toimia ryhmässä luonnollisesti, ja toisaalta hän on keräämässä tietoa tieteellisiin tarkoituksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 216–217.)

Kun osallistuja toimii havainnoijana, kohderyhmälle tehdään selväksi heti alussa, että havainnoija on ryhmässä havainnoitsemassa. Tämän jälkeen tutkija pyrkii muodostamaan hyvät suhteet tutkittaviin henkilöihin. Havainnoija siis osallistuu ryhmän elämään, mutta tekee tutkittavilleen myös

kysymyksiä. Havainnoijan on kuitenkin tärkeää muistaa pitää erillään havainnot ja omat tulkinnat näistä havainnoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 217.)

Havainnointi tapahtui erilaisissa tilanteissa, joita vankilassa päivien aikana kohdattiin. Tilanteet vaihtelivat hyvin paljon laidasta laitaan, esimerkiksi erilaisista palaverista kuntoutuskeskusteluihin. Osassa tilanteita olin ohjaajani mukana osin kuuntelijana ja osin keskustelijana. Havainnot keskitin tutkimuskysymyksiin liittyviin asioihin. Asiat, jotka eivät liittyneet tutkimuskysymyksiin, jätettiin kirjaamatta. Havainnoidut asiat kirjoitettiin heti tilanteen jälkeen aina mukanani olleeseen vihkoon. Tässä tutkimuksessa havainnoinnin avulla saatiin kerättyä aineiston lisäksi erittäin tarpeellista ja hyödyllistä ymmärrystä päiväkirjoista saadun aineiston analysointia varten.

9.5 Aineiston analysointi

Tutkimuksen aineiston analysoinnissa käytetään sisällönanalyysiä. Aineistosta nousee päiväkirjassa olleiden kysymysten vuoksi aihealueittain asioita, joita voidaan analysoida teemojen mukaan. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan sisällönanalyysiä voidaan pitää paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysissä aineistosta etsitään erilaisia merkityksiä. Tuomen ja Sarajärven mukaan voidaan myös sanoa, että useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin.

Aineiston analyysitapa ei määräydy minkään säännön mukaan eikä ole tiettyä aikaa, jolloin analysointi tulee aloittaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa, jossa aineistoa kerätään usein eri menetelmin, analyysiä ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa vaan läpi koko tutkimusprosessin. Aineistoa voi siis kerätä ja analysoida samanaikaisesti. Yleisesti aineiston käsittely ja analysointi aloitetaan mahdollisimman pian aineiston keruun jälkeen. (Hirsjärvi ym. 2009, 223.)

Tutkimus ei ole valmis silloin, kun tulokset on analysoitu, vaan tuloksia olisi lisäksi selitettävä ja tulkittava. Tulkinta tarkoittaa sitä, että tutkija selkeyttää ja pohtii analyysissä esiin nousevia merkityksiä ja tekee niistä omia johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 229.)

Tässä tutkimuksessa analysointi aloitettiin lukemalla päiväkirjoja useampaan otteeseen ja alleviivaamalla värikynillä samankaltaisia vastauksia jokaisesta päiväkirjasta. Jokaisesta päiväkirjasta luettiin saman kysymyksen alle kirjoitetut vastaukset, jolloin oli helpompi huomata vastausten samankaltaisuus tai erilaisuus. Yksittäiset, täysin muista poikkeavat vastaukset sen sijaan alleviivattiin mustalla kynällä. Erilaisten värien käyttäminen osoittamassa vastausten samankaltaisuutta tai erilaisuutta teki tulosten kirjaamisesta helpompaa.

Tietokoneelle jo kirjatut vastaukset yliviivattiin lyijykynällä, jotta vältettiin saman suoran lainauksen kirjaaminen kahdesti. Lyijykynää käytettiin, jotta yliviivauksen alta pystyttiin vielä mahdollisten epäselvyyksien takia

palaamaan vastaukseen ja tarkistamaan sen oikeellisuus. Kaikkea aineistoa ei käytetty tutkimustuloksissa, koska osa vastauksista ei liittynyt tutkimuskysymyksiin. Samalla kun vastauksia alleviivattiin päiväkirjoista, kirjoitettiin paperille pohdintoja näistä kyseisistä vastauksista. Nämä pohdinnat löytyvät pohdinta otsikon alta.

10 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kuultuani pääseväni tekemään opintoihini liittyvän neljän viikon harjoittelun Vanajan vankilan Vanajan osastolle, aloin välittömästi miettiä vankilaan sopivaa opinnäytetyön aihetta. Aiheen valitsin yksinomaan siksi, että se käsittelee tulevaisuutta eikä todennäköisesti siten aiheuta vastaajille kovin negatiivisia mielikuvia. Aihe hyväksytettiin myös vankilan yhteyshenkilöllä. Tutkimus toteutettiin Vanajan vankilan Vanajan osastolla kesäkuussa 2012.

Opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta kerrottiin lyhyesti vankilan talokouksessa. Talokokouksessa olivat paikalla naisvangit, jotka olivat sillä hetkellä läsnä vankilassa. Kerrottiin myös, että halukkaat voivat ilmoittautua tutkimukseen asioimislomakkeella tai ilmoittamalla halukkuutensa suoraan joko tutkimuksen yhteyshenkilönä toimineelle perhetyön erityisohjaajalle tai tutkimuksen tekijälle.

Yksi vanki kysyi itse myöhemmin, onko tutkimukseen saatu jo riittävästi vastaajia, mutta muita tutkimukseen osallistuneita naisvankeja pyydettiin myöhemmin muun tapaamisen yhteydessä osallistumaan tutkimukseen. Vain yksi pyydetyistä naisvangeista jäi miettimään osallistumistaan eikä koskaan palannut asiaan. Muut kuusi osallistumaan pyydettyä naisvankia suostuivat, kun heille vielä kerrottiin tarkemmin henkilökohtaisesti, mikä tutkimuksen tarkoitus on ja mitä heidän tulisi siinä tehdä.

Tutkimukseen mukaan pyydettyt vangit valittiin pääsääntöisesti sen perusteella, kenelle suunnitelmien kirjoittamisesta olisi eniten hyötyä esimerkiksi lähestyvän vapauden näkökulmasta. Osittain myös pohdittiin, kenellä naisvangilla voisi olla halua ja innostusta kirjoittaa suunnitelmistaan. Tutkimukseen mukaan pyydettävistä vangeista keskusteltiin opinnäytetyön yhteyshenkilön kanssa ennen kuin heitä pyydettiin osallistumaan tutkimukseen. Tutkimuslupaa (Liite 2) anottiin Rikosseuraamuslaitokselta toukokuussa 2012 ja myönteinen päätös tuli heinäkuussa 2012. Kesäkuussa 2012 oltiin kuitenkin puhelimitse yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen tutkijaan, joka antoi luvan kerätä aineisto ennen virallisen tutkimusluvan saapumista.

Tutkimukseen osallistuvat vangit saivat noin kolme viikkoa aikaa kirjoittaa ajatuksiaan tulevaisuudestaan heille annettuun vihkoon. Vihko oli jaettu valmiiksi neljään osaan ja jokaisessa osassa oli yksi kysymys, johon vastaajien tuli pohtia vastauksia. Kaikki vihkot olivat keskenään identtiset eikä niistä siis voinut tietää, mikä vihko oli annettu kullekin vastaajalle.

Osallistujille pidettiin suullinen ohjeistus päiväkirjan kirjoittamisesta sekä päiväkirjan mukana annettiin lisäksi kirjallinen ohjeistus, jotta heillä oli mahdollisuus palata ohjeistukseen myös kirjoittamisen aikana.

Päiväkirjan kaikista neljästä kysymyksestä tehtiin täysin avoimia, jolloin vankeja ei ohjailtu kirjoittamaan jotakin sellaista, mitä voitaisiin olettaa kuuluvan ihmisten tulevaisuuden suunnitelmiin. Tällä tavalla toivottiin, että saadaan selville jokaisen vangin persoonalliset ja juuri heidän tärkeäksi kokemansa tulevaisuuden suunnitelmat. Päiväkirjan kysymykset olivat seuraavanlaiset:

1. Mieti tulevaisuudensuunnitelmiasi ja pohdi juuri sinun tulevaisuutesi kannalta merkittäviä asioita.
2. Millaiset tekijät saattavat hidastaa tulevaisuudensuunnitelmiesi toteutumista?
3. Millaista tukea kaipaisit, jotta tulevaisuudensuunnitelmasi toteutuisivat ja keneltä kaipaisit tukea?
4. Kuinka aiot toteuttaa nämä tulevaisuudensuunnitelmasi?

Ennako-oletuksena oli, että naisvangit toivovat samoja asioita tulevaisuudeltaan kuin ihmiset siviilissäkin toivovat eli muun muassa koulutusta, työtä, perhe-elämää ja ammattia. Suullisessa ohjeistuksessa korostettiin vielä sitä, että suunnitelmat saavat olla kuinka tahansa pieniltä ja vähäpätöisiltä tuntuvia, kunhan ne ovat juuri vastaajan tärkeäksi kokemia suunnitelmia. Haluttiin saada vastaajille tunne siitä, että ei ole olemassa oikeita eikä väärää vastauksia. Kuten etukäteen oletettiin, kirjoitelmat vaihtelivat yhdestä lauseesta useamman sivun mittaisiin kirjoitelmiin.

Moni palautti päiväkirjansa jo hyvissä ajoin etukäteen ennen kuin ilmoitettu kirjoitusaika, eli kolme viikkoa oli kulunut loppuun. Luin aineistoa useita kertoja samalla muistiinpanoja tehden. Pitkän ajatusprosessin kautta aloin analysoida aineistoa loppusyksystä 2012. Päiväkirjojen lukemisen ja analysoinnin yhteydessä analysoin myös havainnoinnista saadut tulokset. Tutkimukseen osallistuneiden vankien kirjoittamat päiväkirjat hävitettiin analysoinnin jälkeen polttamalla.

Tutkimukseen osallistuneilta naisvangeilta ei kysytty mitään taustatietoja. Vastaajista ei siis tiedetä muuta kuin se, että he ovat naisia ja he ovat vankilassa. Tiedossa ei siis ole, ovatko he ensikertalaisia vai rikoksenuusijoita tai mistä rikoksesta heidät on tuomittu. Tutkimuksessa haluttiin saada selville naisvankien näkemyksiä heidän omista, sen hetkisistä tulevaisuuden suunnitelmistaan. Silloin heidän aikaisemmilla teoillaan ei ole mitään merkitystä, koska tarkoituksena ei ollut tutkia kuinka nämä suunnitelmat toteutuvat. Haittapuolena tutkimuksessa oli se, että ei voida tietää, kuinka realistisia suunnitelmat ovat.

11 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksesta saadut tulokset tutkimuskysymysten kautta. Tuloksien esittelyssä on käytetty paljon suoria lainauksia, jotta vastauksista näkyisi naisvankien oma ilmaisutyyli ja jotta siitä olisi mah-

dollisimman paljon hyötyä myös Vanajan vankilan henkilökunnalle. He voivat saada suorista lainauksista sellaista ymmärrystä, jota minulle ei ole vielä kehittänyt lyhyen vankilaan tutustumisen jälkeen.

Suorat lainaukset on sisennetty, jotta ne erottuvat selkeämmin muusta tekstistä. Päiväkirjoja ei ole merkitty millään tavalla eikä vastaajille ole annettu mitään tunnistusnumeroa. Vastauksista ei siten pysty yhdistämään, mistä päiväkirjasta suorat lainaukset on otettu. Tämä on tehty jotta vastaajia ei varmasti pysty tunnistamaan heidän kirjoituksiensa perusteella, kun tekstejä ei voi seurata minkään yhtenevän merkinnän mukaan. Lukemista helpottaakseni olen korjannut vastauksista kirjoitusvirheet. Kolme pistettä (...) tekstissä tarkoittaa, että siitä kohdasta on poistettu jotakin lukemisen helpottamiseksi, vastaajan tunnistamisen estämiseksi tai sellaista, mikä ei ole tutkimuksen kannalta oleellista. Kun vastaaja on käyttänyt tikkukirjaimia korostaakseen jotakin kirjoittamaansa, on se jätetty myös suoriin lainauksiin, jolloin lukija voi itse päätellä asian tärkeyden vastaajalle.

11.1 Naisvankien tulevaisuuden suunnitelmat

Naisvankien tulevaisuuden suunnitelmissa oli löydettävissä paljon yhteneväisyyksiä keskenään, mutta myös eriävyyksiä. Naisvankien tulevaisuuden suunnitelmia koskevista kirjoituksista nousi esiin kuitenkin selvät teemat. Teemat olivat perhesuhteet, päihteettömyys, kouluttautuminen ja työ, terveyden ylläpito, harrastukset ja koti.

Kaikissa vastauksissa ilmeni perhesuhteet jollakin tavalla. Vankeusaikana pari- ja perhesuhteiden merkitys oli korostunut ja niiden toivottiin säilyvän läpi vankeusajan. Vapautumisen jälkeen parisuhteeseen oli tarkoitus panna. Naimisiinmenosta haaveiltiin, jos parisuhde kestää vankeusajan. Toisaalta vanhoista, epäterveellisistä ystäväpiireistä ja huonoista sukulaissuhteista haluttiin irrottautua eikä niihin tahdottu enää palata vapautumisen jälkeen.

Vapautumisen jälkeisiin suunnitelmiin kuuluivat kiinteästi lapset tavalla tai toisella. Joku suunnitteli ottavansa äidin roolinsa vakavammin kuin aikaisemmin, mihin kuului päihteistä luopuminen. Omien lasten hankkimista pohdittiin ja koettiin, että vasta nyt olisi valmis äitiyteen. Joku toinen taas pyrki muuttamaan vapauduttuaan lähelle lapsiaan ja yritti saada lapsensa takaisin itselleen. Toiveena oli myös saada nähdä omien lasten ja lastenlasten kasvavan.

Minulla on kaksi lasta (jo aikuisia) mutta yritän heille olla parempi, eli kunnollinen äiti (ei siis juopotteleva). VANHAT KAVERIT TÄYTYY KARSIA JA TOIVOTTAVASTI LÖYTYY RAITTIITA IHMISIÄ YMPÄRILLE. Naimisiin tahtoisin avopuolisoni kanssa. Suunnitelmissa on ollut, että jos suhteemme kestää tämän vankila-ajan ja sitten kun kotiudun, niin rauhassa sopeudutaan taas elämään yhdessä yötäpäivää ”normaalien” pariskuntien tapaan. Ja sitten myöhemmin mennään naimisiin. Eli lapset ja mies on mun tulevaisuudessa. Ja mun vanhemmat isä ja äiti, he ovat olleet

suurena tukena, vaikka olenkin täällä...toisaalta itekin tahois vielä oman vauvan, tuntuu että nyt vasta olisi kypsä äidiksi, mut tuleehan noita lastenlapsia sitten joskus toivottavasti. Tulevaisuudessa tahdon olla kunnollinen vaimo, työsäkäyvä, hieman vauhdikkaat harrastukset, kunnollinen äiti & mummu.

Muutan lähelle lapsiani ja tarkoitus olisi saada sitten ajan kanssa niitä itselle.

Haluaisin tulevaisuudelta rauhaa ja rakkautta sekä, että saisin nähdä kuinka lapseni/lapsenlapseni kasvavat aikuisiksi. Tulevaisuudelta toivon, että velipuoleni jättää minut rauhaan.

Ensimmäinen ja tärkein on tietenkin pari/perhesuhteet ja niiden jatkuvuus.

Perhe on minulle tällä hetkellä muodostunut erittäin tärkeäksi asiaksi. Aion panostaa parisuhteeseeni ja olla avoimempi avopuolisoni kanssa. Olemme yhdessä päättäneet hankkia lapsia, mikäli en ole liian vanha jo.

Vastauksista ilmeni, että tulevaisuudessa elämän toivotaan olevan päihteetöntä ja niin sanotusti täysin normaalia elämää. Päihteistä yritetään pysytellä erossa, jotta ei tarvitsisi enää palata vankilaan uudestaan. Päihteettömäksi opeteltiin jo ennen virallista vapautumispäivää. Pyrkimys keksiä jotakin mielekästä tekemistä entiselle päihteidenkäytölle nousi esiin.

Koevapaudessa ja ennen sitä yritän luoda tukiverkostoa ja päihteetöntä elämän tyyliä. Päihdetaustaa kun on, niin tarvii pelata varman päälle, siis tehdä kaikki voitava, ettei enää tämä tällainen tilanne toistuisi, että vankilassa olisin.

Tahdon elää semmoista normaalielämää, raittiina!

Terveitä harrastuksiakin tarvisi olla, ettei tuu päihteet kuvioihin.

Monilla oli halu kouluttautua vapautumisen jälkeen, jos opiskelu oli syystä tai toisesta jäänyt aikanaan väliin. Jo vankilasta käsin opiskeltiin tuomion ohella ja se olikin ollut merkittävä asia eräälle vangille. Myös ymmärrys siitä, että vankeusaikana voi tehdä jotakin hyödyllistä ja kehittää itseään, oli hämmästyttävä vankeja positiivisella tavalla. Oppisopimuskoulutuksesta haaveiltiin, ja jo olemassa olevaa ammattitaitoa aiottiin syventää myöhemmin lisää. Myös tulevaisuuden työasiat mietityttivät jo ennen vapautumista. Töiden löytymistä pohdittiin ja tulevan työn tulisi olla myös mieluisaa työtä.

Töitä pitäis löytää, nyt oon koulussa, josta valmistun ennen tuomion loppua, oon mietiskelly jatkoa koululle oppisopimuksella...voisi vaikka oman firman perustaa.

Aion opiskella lisää työn ohessa ja kouluttautua paremmaksi ammatissani.

Tästä kun vapaudun niin olen hakenut ...koulutukseen ja todennäköisesti pääsen sinne.

Toinen mikä mietityttää on se, että haluaisin tulevaisuudessa työpaikan, missä viihdyn.

Iso juttu on opiskeluni, joka on niin merkittävä askel elämässäni! Kun en ole peruskoulun jälkeen muuta kuin ”haaveilut” kaikenlaisista ja unohtanut asiat vuositolkulla. Nyt on siihenkin mahdollisuus annettu ja aluksi luulin, että eihän tästä opiskelusta mitään tule, mutta olen niin hyvilläni, kun lähdin tähän opiskelujuttuun, ja on kannattanut. Kaikkeni teen, että onnistun!

Alussa sairaanhoitaja ja pastori sanoi, että koita hyödyntää tää aika? Siis miten vankilassa olon voi hyödyntää?? No sit kun tajusin, voin opiskella etänä (kivitalossa), rippikoulun suoritin joka joskus jäi käymättä, ja nyt käyn ammattikoulua. TOSI HIENOO!!

Oma terveys selkeästi mietitytti naisvankeja. Aikomuksena oli panostaa itseensä ja omaan hyvinvointiin vankilasta vapautumisen jälkeen. Hyvinvoinnin edistäminen oli saatettu aloittaa jo vankilassaoloaikana. Tapoja hoitaa omaa hyvinvointia oli monenlaisia. Fyysisen kunnan ylläpitämiseen aiottiin keskittyä erilaisten aktiviteettien parissa. Vuosikausia kestäneen itsensä aliarvioimisen ja vähättelyn jälkeen itsensä kunnioittamisen aloittaminen koettiin voimaannuttavana. Joku ilmaisi toivovansa heikohkon terveydentilansa edes säilyvän entisellään.

Ensisijaisesti haluan hoitaa itseäni ja arvostaa itseäni. Monta vuotta on ollut pelkkää alistumista ja periksiantoa ja nyt olen sen päätöksen tehnyt, että niin ei käy! Mutta tällä hetkellä keskityn vain itseni ja halu tehdä sellaista, mistä olen jäänyt paitsi on valtava!

Aion huolehtia terveydestäni ja fyysisestä kunnosta ja jatkaa ulkoilua, kävelyä, jumppaa ja salilla käyntiä jotta pysyn fyysisesti hyvässä kunnossa.

Terveydentilani ja samoin puolisoni terveyden tila ovat huolestuttavia asioita ja toivon etteivät terveydentilamme enää huonone.

Erilaiset eläimiin liittyvät harrastukset kuuluivat tulevaisuuden suunnitelmiin. Harrastuksiin kuului esimerkiksi mahdollisesti ratsastuksen aloittaminen ja koiran ostaminen. Koiranpennun kasvattaminen alusta asti itse oli jonkun haaveena.

Oon suunniteltu myös, että aloittaisin ratsastuksen, kunhan löytää kohtuu hintaisen tallin jostain.

Kaksi kissaa on ja rottweilerin pennusta haaveilen, olisi hieno kouluttaa ihan ite.

Jo olemassa olevan kodin sisustaminen ja laittaminen kutsuvaksi ja vie-raanvaraiseksi kuului suunnitelmiin. Ennen piakkoin koittavaa vapautta oli haussa asunto. Asuntoja käytiin katsomassa tärkeä syy -poistumisluvilla. Kumppanin valmistumaisillaan olevaan taloon oli toivomuksena ehtiä mukaan viimeistelytöihin.

Kodista teen oikean kodin lämpöisen, minne on aina mukava mennä, nätisti sisustettu ja siistinä pidetty.

Nyt kun on ... päivää vapautumiseen niin asunnon haku on käsillä. Käyn TS-lomilla katsomassa ... asuntoja.

Avopuolisolla on talon rakennus kesken, toivottavasti pääsen sinne sitten naputteleen viimeisiä nauvoja ja sisustaan mejjän ”kotikoloo”.

11.2 Tulevaisuuden suunnitelmia hidastavia tekijöitä

Päiväkirjassa haluttiin kysyä nimenomaan tulevaisuuden suunnitelmia hidastavia tekijöitä, koska ei tahdottu antaa negatiivista mielikuvaa kysymällä suunnitelmia estäviä tekijöitä. Haluttiin antaa kysymyksenasettelulla vaikutelma siitä, että suunnitelmien tiellä on mahdollista olla vain hidasteita, ei esteitä.

Naisvankien pohtiessa tulevaisuuden suunnitelmiaan hidastavia tekijöitä, vastaukset muuttuivat hajanaisemmiksi eivätkä enää olleet niin yhteneväisiä toisiinsa nähden. Jokaisen naisvankin tulevaisuuden suunnitelmia hidastavat tekijät ovat sidoksissa naisvankien henkilökohtaisiin taustoihin ja niihin syihin, miksi he ovat joutuneet vankilaan. Tässä tutkimuksessa tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista hidastavina tekijöinä mainittiin päihteet ja väärä seura, työpaikan saamisen vaikeus, perhesuhteet, taloudelliset asiat, sairastuminen ja päivärytmin puuttuminen.

Joillekin suurin suunnitelmia hidastava tekijä oli päihteet ja niitä käyttävät entiset kaverit. Retkahtamista pyrittiin välttämään monin keinoin ja sitä pidettiin pahimpana mahdollisena asiana, joka voi tuhota kaiken muun elämässä. Oli ymmärretty, että päihteitä käyttämällä ei saa apua ongelmatilanteissa, vaan päinvastoin joutuu suurempiin ongelmiin niiden takia. Myös muutto vanhalle asuinpaikkakunnalle vapautumisen jälkeen koettiin hankalaksi juuri entisten päihteitä käyttävien kavereiden takia. Pelättiin, että on vaikea kulkea heistä vain ohi ja he saattaisivat yrittää houkutelaa takaisin entiseen elämäntyyliin.

Väärä seura. Pyrin valitsemaan kyllä oikeat ihmiset elämäni ja harkitsemaan hyvin kaikki liikkeet.

Suurimpana vaikeuttavana tekijänä pidän päihteitä, nyt on asiat kunnossa, mutta se on niin hetki, jos lähtee turvautuun viinaan, niin sitten kaikki hyvä on poissa. Vanhat ”sekottele”kaverit tuskin onnistuu mun elämää sotkeen, pysyn entisistä kavereista kaukana. Varmasti vastoinkäymisiä tulee eteen, mutta niistä ei parane lannistua/luovuttaa. Tuolla tarkoitan ettei päihteet ole ratkaisu ongelmien hoitamisessa. Päihteet on ollu tavallaan pakotie todellisuudesta ja ahdistukseen mukamas apu, josta taas ei muuta ole seurannut kuin se, että aina pahemmin on saanut asiansa sotkettua. Eli selvänä asiat pitää hoitaa.

Paikkakunta tietenkkin, missä kuitenkin näkee vanhoja kavereita. Tämänhetkinen tilanne on kuitenkin etten ole pitänyt heihin mitään yhteyttä ja ikäväkään ei niitä ole. Liikkuminen normiasioissa vapaa-aikana esim torilla. Nurkilla pyörii samat ryyppyporukat ja heitä on vaikea ohittaa, kun tunnistavat.

Jonkun mielestä myös ne tilanteet, joissa on ennen yleensä totuttu käyttämään päihteitä, voivat olla tulevaisuudessa hankalia. Pelkona on, että ei ehkä pystykään enää menemään sellaisiin mukaviin paikkoihin, joissa on tottunut käymään, koska ei tiedä, kuinka siellä voi olla ilman päihteiden käyttöä. Tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista saattaa hidastaa myös sellaiset rankat elämäntilanteet, joissa ei ole osattu käsitellä surua, vaan on turvauduttu päihteisiin.

Terassit ja ruokapaikat ja baarit, ne on vähän kysymysmerkki? Karaoke on ollut minulle sellanen kiva juttu, siihenkin täytyy keksiä joku mahdollisuus? Suunnitelmia kekkereihin yms. ilman alkoholia on mietityttänyt, aluksi vaikeita suunnitelmia, mutta nyt kun olen ystävien kanssa keskustellut, kekkereitä on luvassa paljon kivempiakin, kun alkoholi ei ole mukana.

Tavalliset ongelmatilanteet hallitsen eri tavalla, mutta olen miettinyt sitä, että mikä on tilanne, jos sattuisi oikein kauheita? Perheelle, läheisille. Minulla on kuitenkin piilevänä mielessä, mistä minun entinen elämäni sai alkunsa loputtomaan juomiseen, oman ... kuolemasta. Se tilanne laukaisi minulle elämänkaaoksen vuosiksi.

Vankilatausta koettiin erityisen hankalana asiana työpaikan saamisen näkökulmasta. Myös muut työhön liittyvät asiat askarruttivat, kuten työpaikkojen vaatimus puhtaista taustatiedoista. Vastoinkäymisiin tottumisen jo vankilassaoloaikana uskottiin kuitenkin auttavan myöhemmin selviämään vastaavanlaisista tilanteista vapaudessa. Joku pelkäsi menettävänsä työpaikkansa vankilaan joutumisen takia siksi, että työkavereille saattaisi lan-

geta turhan suuri työtaakka hänen vankilaan joutumisensa jälkeen ja yritys ajautuisi konkurssiin.

...entä jos en löydäkään töitä, kun oon ollu vankilassa?

Onneks jo törmäsin tilanteeseen, ettei saanut koulun työharjoittelupaikkaa, kun oon vankilassa. Tuo oli tilanne mitä pelkäsinkin et siviilissä tulee vastaan, niin tuntu hyvältä että koin tilanteen jo täällä.

Työpaikalla työtaakka muille työntekijöille muodostuu liian raskaaksi ja he eivät jaksakaan ilman työpanostani jonka vuoksi yritys ajautuu konkurssiin ja minulla ei olisi töitä, kun pääsen pois.

Vaikka kaikilla vastaajilla oli jollakin tavalla mainittu suunnitelmissaan perhesuhteet ja niiden parantaminen, suhteet läheisiin ihmisiin koettiin kuitenkin myös suunnitelmia hidastavina tekijöinä. Jatkuva huoli ja pelko siitä, pysyykö kumppani rinnalla vankeusajan, vaikeuttaa suunnitelmien tekemistä ja pahimmassa tilanteessa myös toteutumista vapautumisen jälkeen. Kumppanin käyttäytymisen koettiin vaikuttavan myös omiin tekemisiin, onnistumisiin ja epäonnistumisiin. Suunnitelmia hidastavana tekijänä nähtiin ajautuminen huonoon parisuhteeseen. Niistä erossa pysymisen koettiin tärkeänä tekijänä suunnitelmien toteutumisessa.

Tottakai se oman puolisonkin käytös ja elo ja olo vaikuttaa onnistumisiin.

Nyt kun ajattelen eteenpäin, haluan vain olla yksin ja oppia itsenäiseksi, ei lähdetä suhteisiin suinpäin ja miettiä sekin puoli tarkkaan, koska ”suhteiden” kautta olen tämän vankilakierteenkin aloittanut ja tässä pisteessä ollut.

Voi olla, että avopuolisoni ei jaksakaan vankeusaikaa, mutta näillä näkymin ei tästä ole huolta.

Taloudellisten asioiden selvittäminen koettiin ongelmalliseksi ja niiden aiheuttamista hankaluuksista oltiin huolissaan. Epämiellyttävänä pidettiin sitä, että tulevasta palkasta ulosmitataan rahaa, jotta tehdyt rikokset saadaan korvattua. Talouden kuntoon saamisessa kestää taas vuosia, ja sekin riippuu siitä, saako töitä vankilan jälkeen.

Rahatilanne ja virka-asioiden selvittely tuottaa ongelmia tietysti, mutta nyt kun niitä selvittää oikealla tavalla, hermoilu on tervettä!

...rikosvahinkokorvaukset tarvii maksaa/ yrittää jokin velkajärjestely tms. Pakko nuo korvaukset kuitenkin on hoitaa, mutta se taas edellyttää että saan töitä ja pystyn ne maksaleen. Siinä menee usempi vuosi taas sitten ennen kuin kaik-

ki on maksettu. Ei kauheen mukavaa tehdä töitä, kun palkasta ulosmitataan.

Suunnitelmien toteutumista hidastavana tekijänä mainittiin myös mahdolliset sairastumiset. Joku koki ainoana hidasteena suunnitelmien tiellä sairastumisen tai kuoleman. Ymmärrettiin myös, että terveyteensä voi vaikuttaa omilla valinnoillaan ja tekemisillään.

Sairaudet/kuolema saattavat vaikeuttaa suunnitelmieni toteuttamista.

Sairaus tai loukkaantuminen, mutta näihin ei voi vaikuttaa kuin huolehtimalla terveydestä ja urheilla.

Yksi vanki oli lisäksi kirjoittanut päivärytmin tärkeydestä arkielämän sujumiselle.

Lisäksi jos ei oo säännöllistä elämänrytmiä ni menee arki sekaisin.

11.3 Millaista tukea kaivattiin ja keneltä?

Tuen tarve koettiin vastausten perusteella hyvin yksilöllisesti. Joku painotti omaa osuuttaan tulevaisuuden suunnitelmien toteuttamisessa, kun taas joku toinen koki saaneensa eniten apua vankilassa tapahtuneista keskusteluista. Jonkun vastaus koostui yhdestä lauseesta, jolla hän kiteytti tarvitsevana tukea vain läheisiltään. Tulosten perusteella tukea kaivattaisiin sosiaalialan ammattilaisilta, tukihenkilöltä, viranomaisilta ja vankilan työntekijöiltä. Tuen muodoista nousivat esille keskustelu ja entisen vangin elämäntarinan kuuleminen.

Vankilassa saatu keskusteluapu on auttanut tulevaisuuden suunnitelmien teossa ja sen uskottiin auttavan tavoitteiden saavuttamisessa ja pitämisessä vapautumisen jälkeenkin. Joku koki vankilassa keskusteluiden kautta saadun tuen olevan tehokkaampaa silloin, kun se toteutetaan yksilömuotoisena työnä. Lähes kaikkien vastauksista ilmeni kuitenkin se, että tukea kaivattiin joltakin sosiaalialan ammattilaiselta. Ammattilainen saattoi olla perheohjaaja, psykologi, sosiaalityöntekijä tai päihdeohjaaja. Kaivattiin siis henkilöä, joka kuuntelee ja auttaa tarpeen tullen, eikä luovuta vastoin käymisiä kohdattaessa.

Olen käynyt päihdeohjaajalla & psykologilla ja keskustelut ovat saaneet ajattelemaan miksi, minkä takia käyttäydyn ja olen mikä olen, miksi juon yms.

Vankilassa olen oppinut, että keskustelut tosiaan voi auttaa. Ennen en uskonut, että kun käy jossain juttelemassa että siitä voisi oikeesti olla apua.

Mulle on helpompi asioida itsekseen...tuntuu, että yksilötyönä paneudutaan just mun ongelmiin...ja ryhmässä taas on monen ongelmat (kokeilin päihdekuntoutuskurssin kivitalossa, kurssi oli hyvä, mutta tarviin omaa aikaa).

Kaipaisin ehkä jotain ”tukihenkilöä” jonka kanssa voisi aina tilanteen tullen pohtia asioita ja jolta saisi tukea kun tarvitsisi. Joka auttais ja ponnistelis vaikeidenkin tilanteiden sattuessa.

Vain harva vastaaja kirjoitti kaipaavansa tukea läheisiltään vankeusaikana. Joku koki, että mies ei tukenut riittävästi vankilassa oloaikana. Jonkun toisen elämään vanhat ystävät olivat vasta palaamassa tukea antamaan huomattuaan, että elämänmuutoksen taustalla on todellinen pyrkimys muutokseen.

Tukea kaipaisin mieheltäni ja muilta läheisiltäni.

Vuosien takaiset aidot ystävät, mitkä väsyivät minun auttamiseen...ovat palanneet pikkuhiljaa takaisin elämääni...huomanneet, että yritän täysillä. Ja kannustusta riittää!

Viranomaisilta kaivattiin joustavuutta vankilasta vapautuessa, jotta pystyisi samaan elämänsä alkuun vapautumisen jälkeen. Rahaan liittyvissä asioissa toivottiin alussa tukea ja joustamista.

Tietenkin sossulta vastaantulemista raha-asioissa, takuuvuokrissa ym. Työhön liittyvissä asioissa enemmän mahdollisuuksia tällaisille ”puoli-normaaleille”.

Ulkopuolisten avunantajien uskottiin olevan tärkeitä tukimuotoja vielä vapautumisen jälkeenkin. Tärkeänä pidettiin sitä, että saisi käydä päihde-työntekijällä tai psykologilla omalla asuinpaikkakunnalla. Tukipalveluiden tulisi siis olla helposti saatavilla.

Olen suunnitellut, että etsin jonkun päihdetyöihmisen, missä käyn juttelemassa. Koevapaudessa ja sitten vapautumisen jälkeenkin, vapautumisen jälkeenkin tarvii vielä tukea.

Alustavasti sovittiin, että koitetaan löytää sopiva psykologi mulle kotipaikkakunnalta ennen koevapautta.

Eräälle vastaajalle entisen vangin selviytymistarinan kuuleminen antoi paljon toivoa ja uskoa itseensä. Toisen samankaltaisen tarinan kuuleminen antoi rohkeutta uskoa omaankin muutokseen.

KRIS:istä kävi yksi nainen kertomassa selviytymistarinansa kivitalossa päihdekuntoutuskurssilla ja oli tosi hieno nähdä ja kuulla, kuinka joku on elämänsä saanut kuntoon. Se antoi itsellekin semmosen kipinän, että kyllä tästä reissusta vielä selvitään ja muutos on mahdollinen.

Eräs vanki kaipasi vankeusaikana vankilan työntekijöiltä tarkkaa informaatiota, nopeaa toimintaa ja selkeitä ohjeita kaikenlaiseen vankilassa olemiseen liittyen. Saaduista eduista oltiin kiitollisia, mutta vankilan aikataulujen venymisen koettiin aiheuttavaa epävarmuutta kaikkien tulevaisuuden suunnitelmien toteutumisen suhteen. Hankaluus päästä keskustelemaan omasta tilanteesta eri työntekijöiden luo oli aiheuttanut vangille epäselvyyttä toivottuihin suunnitelmiin.

Vankeusaikana ohjeita perhetyöntekijöiltä tai muilta ammattilaisilta perhesuhteiden ylläpitämiseksi. Olen kyllä saanutkin jo ja päässyt esim. perheleirille, josta olen erittäin tyytyväinen. Vartijoilta selkeitä ohjeita esim. siviilityö mahdollisuuksiin ja aikatauluja esim. milloin mahdollista. Olen nyt odottanut yli viikon pääsyä rikosseuraamusviraston esimiehelle jotta saisin tarvittavat kaavakkeet siviilityötä varten. Epätietoisuus aikatauluissa muodostaa työnantajalleni mahdollottoman tilanteen, koska hän ei pysty suunnittelemaan tilanteita etukäteen. Pitäisi olla muissakin asioissa tasavertainen kohtelu vankeja kohtaan ja varmasti on jo vakiintuneita käytäntöjä jos ei lakeja, koska tietoni pohjautuvat muiden vankien kokemuksiin ja monessa asiassa he ovat olleet väärässä tai vanhentunutta tietoa.

Joku oli vankilassaoloaikana oivaltanut saamansa avun kautta, että henkilöllä itsellään on suuri osuus vapautumisen jälkeisten suunnitelmien toteutumisessa. Oivallus myös siitä, että kukaan ei voi auttaa, jos itse ei ole halukas vastaanottamaan apua, on ollut tärkeä. Vankila-ajan käsitteleminen ja sen hyväksyminen on ymmärretty oleellisena osana tulevaisuutta. Vankilan aiheuttaman häpeän työstäminen nähtiin tärkeänä osana parempaa tulevaisuutta.

Olen oma-aloitteisesti omien päätösten kautta edennyt, ja se tärkein: Suostun ottamaan avun vastaan. Ennen ei ole ollut täysin halua apuihin ja en vaan yksinkertaisesti halunnutkaan päästää irti entisestä. Ymmärrän nyt niin selvästi, mikä on pointti: Itsestä se lähtee päätös ja muut jeesaavat sen mukana!

Se on jo paljon, että tahtoo saada apua ongelmiin ja myöntää sen itelleen ettei näin voi jatkua. Halu muutokseen. Vankila ei varmaan kovin nopeasti mielestä unohdu (alku oli tosi rankkaa) eli joudun tekeen itteni kans siinäkin töitä, että vankilareissu on osa mun elämäni, ja vankila on kuitenkin asia, mistä en tahtoisi puhua kun pääsen pois, mutta pakko sitä on käsitellä, se on osa mua.

11.4 Tulevaisuuden suunnitelmien toteutus

Naisvangit pyrkivät toteuttamaan tulevaisuuden suunnitelmansa tekemällä konkreettisia muutoksia oman elämänsä suhteen. Tämä muutos on jokai-

selle naisvangille henkilökohtainen ja jokaisella vangilla omanlaisensa. Muutos voi tarkoittaa miehen jättämistä, itseensä uudelleen tutustumista tai avun pyytämisen opettelemista. Tuloksista nousi esille selvästi tietyt teemat, joiden avulla tulevaisuuden suunnitelmat aiotaan toteuttaa. Teemat olivat seuraavanlaiset: Päätös päihteettömyydestä, avun pyytäminen ja vastaanottaminen, kärsivällisyys ja tehdyissä päätöksissä pysyminen.

Suunnitelmien uskottiin toteutuvan pysymällä päihteettömänä. Miehenkin on siinä sivussa opetettava olemaan päihteetön tai suhde aiotaan päättää. Elämän aloittaminen alusta ja sen perustaminen eri arvopohjalle auttaa suunnitelmien toteutumisessa.

Aloitan päihdeseurannan. Olen päättänyt etten enää katsele miestänikään sekaisin vaan jos hän pysyy selvinpäin ni jatkamme yhdessä.

Tarvii tavallaan rakentaa elämä uudelleen, uudelle raittiille ja turvalliselle pohjalle.

Avun pyytäminen heti pulmatilanteita kohdattaessa auttaa suunnitelmien toteutumisessa. Joku koki olevansa oikealla tiellä jo nyt suunnitelmiensa toteuttamisessa, koska oli opetellut jo vankilassaoloaikana avun pyytämistä.

Otan kaiken avun vastaan ja pyydän myös heti, kun pienikin asia askarruttaa.

Olen jo alkanut toteuttaa suunnitelmia, koska olen avoin ja pyydän apua tarvittaessa.

Suunnitelmien toteutumisessa pyritään olemaan kärsivällisiä eikä oleteta, että muutos tapahtuu hetkessä tai että suunnitelmat toteutuvat yhdessä yössä. Uskomalla, että vastoinkäymisiä tulee elämässä eteen, mutta niistä selviää. Realististen tulevaisuuden suunnitelmien tekemisen uskottiin edesauttavan myös niiden toteuttamista tulevaisuudessa.

Malttia elämässä, niin se tapahtuu omalla tasapainollaan.

Kaikki aikanaan. Täytyy edetä hitaasti, mutta varmasti. En lannistu vastoinkäymisistä, yritän uudestaan.

Tulevaisuuden suunnitelmat toteutuu ajan kanssa asia kerrallaan. Kuitenkin suunnitelmat ovat suhteellisen helppoja, ettei suunnitelmissa ole tavoitella tähtiä.

Tulevaisuuden suunnitelmien uskottiin toteutuvan yksinkertaisten päätösten tekemisellä. Usko tulevaisuuden suunnitelmien toteutumiseen tuli pienistä ja arkisista asioista. Sellaiset itse tehdyt päätökset, kuten lapsien tapaaminen, ongelmien käsitteleminen, perheen laittaminen etusijalle ja itseensä keskittyminen olivat kaikki asioita, jotka antoivat naisvangeille uskoa omien tulevaisuuden suunnitelmien toteutumiseen.

Pidän päivärutiinit, tapaan säännöllisesti lapsiani ja pysyn selvinpäin.

Täytyy muistaa antaa aikaa itselle ja läheisille. Eikä saa pae-
ta ongelmia, ongelmat on kohdattava.

Olen pysynyt päätöksissäni ensin perhe ja sitten opiskelu ja työ.

Hoidan itseäni ja uusia harrastuksia luvassa ja aion voittaa itseni ja ryhdyn johonkin vielä, mihin olen aina tahtonut ja haaveillut? Elämän palapelin palat ovat lokahtaneet kohdilleen ja haluan, että se pysyy koossa. Omana itsenäni ja kun olen löytänyt sinnikkyuteni, kaikki on avoinna?!

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää kaikkia naisvankeja koskeviksi, koska vastaajia oli niin vähän. Tuloksia voidaan kuitenkin lukea todellisina tulevaisuudenkuvauksina näiden muutamien vastanneiden naisten kohdalla. Tämän tutkimuksen mukaan naisvankien tulevaisuuden suunnitelmat ovat suurimmaksi osin samanlaisia kuin muidenkin ihmisten. Tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluvat perhesuhteet, päihteettömyys, koulutautuminen ja työ, terveyden ylläpito, harrastukset ja koti. Ongelmiin on saatettu joutua, koska on päädytty huonoihin parisuhteisiin, mahdollisesti huonon itsetunnon takia, eikä ole koskaan osattu, uskallettu tai haluttu pyytää apua keneltäkään eikä ehkä ole ollut ketään turvallista ihmistä elämässä, johon turvautua.

Naisvankien tulevaisuuden suunnitelmia hidastavia tekijöitä tämän tutkimuksen mukaan ovat päihteet ja väärä seura, työpaikan saamisen vaikeus, perhesuhteet, taloudelliset asiat, sairastuminen ja päivärytmin puuttuminen. Tulosten perusteella naisvangit kaipaivat tukea sosiaalialan ammattilaisilta, tukihenkilöiltä, viranomaisilta ja vankilan työntekijöiltä. Tuen muodoista tuloksista nousivat esille keskustelu ja entisen vangin elämäntarinan kuuleminen. Tulevaisuuden suunnitelmat toteutetaan päihteettömyyden päätöksellä, pyytämällä ja vastaanottamalla apua, kärsivällisyydellä ja tehdyissä päätöksissä pysymisellä.

Useat tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin Timosen (2009) sekä Ahosen (2010) tutkimuksen tulokset. Kuten Timosen tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa päihteettömäksi pyrkiminen nousi ilmi vastauksista. Mutta toisin kuin Timosen tutkimuksessa, jossa kaikki vastaajat olivat tavoitelleet päihteettömyyttä, tässä tutkimuksessa kuitenkin läheskään kaikki vastaajat eivät maininneet asiaa. Todennäköisesti kaikilla tähän tutkimukseen vastanneilla naisilla ei ole päihdeongelmaa, jolloin asia ei kosketa heitä.

Tässäkin tutkimuksessa päihdeongelmaisten naisten vastauksista kuitenkin nousi esille, että heillä vasta päihdeistä vapautuminen voi merkitä normaali-

lin, rikoksettoman elämän alkua. Granfelt (2007, 149) toteaa tutkimuksessaan, että päihdeongelmaisten naisten kohdalla päihdekuntoutus on välttämätöntä kytkeä kiinteästi vapauteen valmennukseen. Vankilasta vapautuminen asunnottomaksi, tulottomaksi ja toimeettomaksi tuhoaa päihdekuntoutuksen tulokset. Muutoksen on koskettava koko elämäntapaa. Naisten on löydettävä kokonaan uusi tapa elää, suhtautua asioihin ja ottaa vastuu itsestä ja omista valinnoista.

Perhesuhteet koettiin tärkeinä sekä tässä tutkimuksessa että Timosen tutkimuksessa. Yllätyksenä tuli se, että tässä tutkimuksessa vain pari vastaajaa kertoi kaipaavansa tukea läheisiltään. Sekä Timosen (2009, 155) tutkimuksessa että tässä tutkimuksessa haaveiltiin koulutuksesta ja ammateista, kuten myös harrastuksista ja terveyden säilymisestä.

Tässä tutkimuksessa tuli esille tukihenkilön tarve, jolta saisi tukea ja kannustusta sekä vankeusaikana, että sen jälkeen. Myös Timosen (2009, 150) tutkimuksessa vangit olivat pitäneet jatkoa ajatellen tärkeänä esimerkiksi tukihenkilöä, jonka kanssa voi työstää asioita edelleen. Timosen (2009, 159) tutkimuksessa miesvangit kokivat nyt olevansa aktiivisia oman elämänsä suhteen ja tulevaisuuden suhteen oltiin myös toiveikkaita. Samankaltaista intoa elämään löytyi myös naisvankien kirjoittamista tarinoista.

Hypénin (2004, 55) mukaan vapautuneet vangit on yksi huono-osaisin asunnottomien ryhmä. Tavallisesti myös muut kasautuneet ongelmat liittyvät vankien asunnottomuuteen, kuten työmarkkinoiden ulkopuolisuus, päihteidenkäyttö, köyhyys ja velkaantuminen. Myös Ahosen (2010) tutkimuksessa korostui huoli asunnon löytämisestä vapautumisen jälkeen, kun taas tässä tutkimuksessa vastaajat eivät ilmaisseet asuntoasiaa suureksi huolekseen. Päinvastoin ainakin parilla vastaajalla oli jo koti odottamassa johon palata. Voi olla, että vastaajien vapautumiseen oli vielä sen verran pidempi aika, että he eivät ajatelleet asiaa niin pitkälle, jolloin asuntoasia ei vain noussut tällä kertaa esille heidän tarinoissaan. Sen sijaan työmarkkinoiden ulkopuolisuus, velkaantuminen ja päihdeongelmat näkyivät myös tämän tutkimuksen tuloksissa.

Ahosen (2010, 59) tutkimuksessa vangit näkivät kehittämistarpeita muun muassa vapauteen valmentamisessa ja vapautumisen suunnitteluun toivottiin kiinnitettävän enemmän huomiota. Tässä tutkimuksessa vastaajat eivät tuoneet esiin kovin suurta huolta vapautumisen jälkeisestä ajasta muuten kuin työn saamisen osalta. Lähes kaikki vastaajat kuitenkin kaipasivat tukea joltakin ammattilaiselta.

Rikosseuraamusviraston ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2008 lyhytaikaisille vangeille teettämästä tutkimuksesta ilmeni, että myös aikuisuuden elämäntavat vaikuttivat: mitä enemmän vangilla oli kielteisiä käännekohtia elämässään, kuten irtisanomisia, avioeroja ja talousvaikeuksia, sitä todennäköisemmin vanki arveli jatkavansa rikoksia vankeuden päätyttyä. (Rikosseuraamuslaitos 2009, 10.) Tämän tutkimuksen ohjeistusta annettaessa painotettiin sitä, että vaikka tarkoituksena olisi jatkaa rikollista uraa vapautumisen jälkeen, myös sen saa kirjoittaa ilman seuraamuksia. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan ainakaan myöntänyt suunnitteleavansa

rikollisuuden parissa jatkamista, vaan päinvastoin tavoitteena oli se, että viimeinen kerta vankilassa. Nämä naiset eivät ainakaan siis tarkoituksella olleet jatkamassa rikollista polkua tämän tutkimuksen mukaan.

Rikosseuraamusviraston ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen (Rikosseuraamuslaitos 2009, 10) mukaan vankila-aikainen työnteke näytti myös vaikuttavan myönteisesti rikollisuralta irtaantumisessa. Naisvangit olivat kokeneet tässäkin tutkimuksessa vankila-aikaisen työnteon merkittävänä. Myös osallistuvan havainnoinnin perusteella saatujen tulosten mukaan useat naisvangit kokivat työnteon erittäin merkittävänä asiana, josta naisvangit eivät tahtoneet jäädä pois mielellään edes osallistuakseen kuntoutusohjelmiin. Työnteke voi osaltaan auttaa tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista opettamalla naisvangeille, jotka eivät välttämättä koskaan ennen vankeusaikaansa ole työskennelleet, arkirutiinien ja oman talouden hallintaa, josta tulee voimaannuttava olo. Elämänhallinnan opettelun näkökulmasta työntekeä voidaankin pitää hyvänä vaikuttajana vankien itsenäiseen elämään valmentautumisessa. Yllättävää tuloksissa oli se, että vain yksi vastaaja kirjoitti säännöllisen elämänrytmin merkityksestä arjen sujumiseen.

Tutkimuksessa ilmeni, että osa vastaajista on hyväksynyt oman osuutensa tulevaisuutensa suunnittelussa ja toteuttamisessa. He myöntävät ongelmansa ja ymmärtävät tarvitsevansa apua ja alkavat sitä vähitellen uskaltaa pyytää. Suunnitelmia tehtäessä ymmärretään omien päätösten merkitys niiden toteuttamisessa.

Naisvankien pohdittua tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista hidastavia tekijöitä näytti siltä, että kuitenkin läheskään kaikki eivät näe itseään ja omaa toimintaansa mahdollisena esteenä tulevaisuuden suunnitelmien toteutumiselle. Moni epäili ongelmia aiheutuvan esimerkiksi päihteistä, hankalista miessuhteista, kaveripiiristä tai muusta vastaavasta itsestä ulkoistetusta syystä. Kaikkein suurimpana esteenä naisvankien itsensä kirjoittamien tulevaisuuden suunnitelmien toteuttamisessa voitaisiin mielestäni kuitenkin nähdä heidän tulevaisuudessa tekemänsä valinnat, unohtamatta heille tarjottujen tukipalvelujen ilmeistä vähäisyyttä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella olisi erittäin hyödyllistä saada naisvangit irrottautumaan uhrinäkökulmasta jo vankeusaikana ja saada heidät ymmärtämään yksilön omat valinnanmahdollisuudet elämässään.

Näiden tulosten perusteella vankilassa voisi korostaa entisestään sitä, että avun pyytäminen ei ole heikkoutta, vaan päinvastoin se tulisi nähdä ihmisen vahvuutena. Tuloksissa korostui valitettavasti se, että pohjalle on jouduttu osittain siksi, että apua ei ole syystä tai toisesta pyydetty ajoissa. Mielestäni on rohkeutta uskaltaa myöntää tarvitsevansa apua. Toisaalta tätä asiaa kannattaisi korostaa tytöille ja pojille jo paljon ennen kuin he ovat matkalla vankilaan.

Granfeltin (2011, 227) mukaan vankien vapautteen valmentavan työn edellytykset ovat pohjimmiltaan sidoksissa vallitsevaan yhteiskuntapolitiikkaan, eli järjestyykö vapautuvalle vangille edellytykset löytää paikkansa yhteiskunnassa. Tämän tutkimuksen tuloksia pohdittaessa voisi kuvitella

naisvankien tulevaisuudensuunnitelmien toteutuvan parhaiten sellaisella yhteiskunnan myötävaikutuksella, jossa vapautuvat naiset saavat riittävän määrän tukea alkaakseen pärjätä omillaan, unohtamatta naisista itsestään lähtevää motivaatiota ja halukkuutta elämänsä järjestämiseen sekä oikeiden valintojen tekemistä.

13 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen eettisyyttä on pyritty lisäämään kuvaamalla tarkasti tutkimuksen kaikki vaiheet. Tästä syystä tutkimusraportin kirjoittaminen aloitettiin jo aivan tutkimuksen alkuvaiheessa. Hirsjärvi ym. (2009, 232) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka ja rehellinen selostus tutkimuksen kaikkien vaiheiden toteuttamisesta. Eettisyyden vuoksi aineistoista on poistettu kaikki sellainen tieto, joka voisi antaa lukijalle ymmärryksen siitä, kenen vastaajan päiväkirjan teksteistä tieto on poimittu.

Tunnistettavuuden välttämiseksi vastaajia ei ole myöskään nimetty millään tavalla, jolloin suoria lainauksia ei voida yhdistää samaan kirjoittajaan. Koska vastaajilta ei pyydetty minkäänlaisia taustatietoja, missään vaiheessa ei ole ollut käsitystä siitä, kenen päiväkirjaa on luettu. Suorilla lainauksilla on pyritty tuomaan lukijalle tiedoksi vastaajien oma ääni. Tutkimustulokset eivät siis perustu vain tutkimuksen tekijän tulkintoihin, vaan lukijalla on mahdollisuus tehdä myös omia päätelmiä tuloksistaan. Lukijan on tällöin myös mahdollista kyseenalaistaa tutkimuksen tekijän tulkinnat. Hirsjärven ym. (2009, 233) mukaan tutkijan olisi luotettavuuden lisäämiseksi kerrottava, millä perusteella hän esittää tuloksista tiettyjä tulkintoja. Lukijaa auttaa, jos raportissa käytetään esimerkiksi suoria haastatteluotteita.

Kuten missä tahansa tutkimuksessa, ei voida tietää, kuinka vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen. Tosin vastaajien suhtautumisesta kertoo mielestäni se, että vain yksi vastaajista oli vastannut kysymyksiin lyhyesti, kun taas muut vastaajat olivat kirjoittaneet useamman sivun pituisia vastauksia. Jos vastaajat eivät olisi suhtautuneet tutkimukseen vakavasti, voitaisiin olettaa, että myös vastaukset olisivat silloin jääneet lyhyiksi, ne olisivat olleet asiaankuulumattomia tai päiväkirjat olisivat jääneet kokonaan palauttamatta. Vastaajien sen hetkiset henkilökohtaiset elämäntilanteet ovat voineet vaikuttaa sen hetkisiin kirjoituksiin, mutta tätä epävarmuustekijää ei varmasti voida täysin poistaa missään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt osallistuivat siihen täysin vapaaehtoisesti. Heille kerrottiin tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja tavoitteista henkilökohtaisesti, ja kysyttiin mahdollista halukkuutta osallistua. Suurin osa niistä, joita pyydettiin osallistumaan, myös halusi osallistua kahdenkeskeisen juttelutuokion jälkeen, mutta kaksi vankia myös kieltäytyi. Vapaaehtoisuus ja luottamus korostuivat etenkin päiväkirjojen palautuspäivänä. Vangit palauttivat päiväkirjat päivystykseen kirjekuorissa, joihin oli kirjoitettu vastaanottajan nimi jo etukäteen. Jos osallistuminen ei olisi ollut vapaaehtoista, ja vangit olisivat kokeneet osallistumisen epämiellyttävänä, he

eivät ehkä olisi palauttaneet päiväkirjoja lainkaan. Vastaajien vapaaehtoisuus näkyi mielestäni myös vastaajien kirjoittamien päiväkirjojen sisältämien tekstien pituudessa.

Osallistuvaa havainnointia ei käytetty niinkään tutkimuksen tuloksien aineistona, vaan vain naisvankien elämästä ymmärrystä antavana työkaluna. Havainnoinnin haittapuoli oli se, että siihen olisi pitänyt olla etukäteen tehty havainnointilomake. Lomakkeen avulla olisi ollut helpompaa kiinnittää huomiota tutkimuskysymysten kannalta oikeisiin asioihin. Tutkimuksen tekijän kokemattomuuden vuoksi havainnoinnista ei saatu kaikkea sitä hyötyä, mitä siitä olisi voinut saada, jos havainnoitsijana olisi ollut joku kokeneempi henkilö.

Vankilassa tekemäni harjoittelun ja havainnoinnin aikana ymmärsin, että tutkimus olisi hyvin voitu toteuttaa myös haastatteluina. Useimmat naisvangit eivät todennäköisesti olisi kokeneet epämiellyttävänä omista asioistaan puhumista vieraalle ihmiselle. Päinvastoin, ihminen, joka kuuntelee, mutta ei tuomitse, olisi voinut olla heille mieluisa asia. Ainakin tällaisen käsityksen sain havainnointia tehdessäni. Tutkimuksessa olisi voitu käyttää päiväkirjamenetelmän lisäksi myös haastatteluita. Ajallisesti se ei tosin olisi ollut tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista. Jatkossa samankaltaisia tutkimuksia tehdessä kannattaa kuitenkin huomioida se, että vangeille ei lyhyen tutustumisen jälkeen ole kovin vaikeaa avautua omista asioistaan toiselle ihmiselle.

14 POHDINTA

Tutkimuksen tuloksista on eniten hyötyä Vanajan vankilan työntekijöille, jotka voivat saada tästä tutkimuksesta lisää tietoa naisvankien ajatuksista ja siten pystyvät kohdentamaan tarjoamiaan kuntoutuspalveluita tarpeelliseen suuntaan. Myös tieto siitä, keneltä naisvangit kokivat tarvitsevansa tukea voi olla hyödyllistä tietoa vankilalle. Esimerkiksi tieto siitä, että entisten rikollisten henkilöiden pyytäminen kertomaan omia kokemuksiaan voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla vangin ajatusmaailmaan, voi olla tärkeä tieto vankilalle.

Tuloksia lukiessaan pitää ottaa huomioon, että tutkimus toteutettiin avovankilassa. Jos tutkimus olisi toteutettu suljetussa vankilassa, tulokset olisivat voineet olla hyvinkin erilaisia. Avolaitokseen pääsy on kuitenkin vangeille huomattavan suuri muutos rangaistusajan suorittamisessa suljetuun vankilaan verrattuna. Olosuhteet ovat täysin erilaiset avolaitoksessa kuin suljetussa vankilassa, ja se voi siis hyvinkin vaikuttaa vankien ajatusmaailmaan ja sitä kautta siis myös heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Joku vastaaja totesikin päiväkirjassaan, että on vasta avolaitokseen päästyään alkanut pikkuhiljaa taas uskaltaa tehdä tulevaisuuden suunnitelmia.

Tutkimuksen tuloksiin vaikutti varmasti se, millainen rikostausta päiväkirjajaa pitäneellä naisvangilla on. Yhteiskunnan asukkaiden kirjavuus näkyi yhtäläillä vankipopulaatioissa. Osa naisvangeista on kasvanut rikollisessa maailmassa koko ikänsä, kun taas osa on tuomittu ilman minkäänlaista ai-

kaisempaa rikollista taustaa. Kun tuomioita on takana useampia jo nuorella iällä, voi vain pohtia, millä keinoin nämä positiiviset tulevaisuuden suunnitelmat jäisivät pysyviksi elämäntavoitteiksi. Mitä enemmän vankilakertaisuutta on, sitä helpommaksi muodostuu uuteen rikokseen sortuminen. Tästä huolimatta naisvankien tulevaisuuden suunnitelmat ovat suurimmaksi osin samanlaisia keskenään ja samanlaisia kuin meillä kaikilla.

Ehkä joidenkin vastaajien kohdalla hankalat elämäntilanteet, heikko elämänhallinta sekä heikko itsetunto saattavat aiheuttaa vapautumisen jälkeen päättymisen sellaisiin tilanteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin, joissa on alttiimpi osallistumaan rikolliseen toimintaan tai päättämään käyttämään väkivaltaa. Toisaalta Granfelt (2010, 141) toteaa, että naisvankeja ei tulisi nähdä ainoastaan syrjäytymisen ja uhrin näkökulmasta, mutta on kuitenkin perusteltua nostaa naisvankien asema esiin monella tavalla vaille jääneenä marginaaliryhmänä, joiden on poikkeuksellisen vaikea tulla kuulluksi ja sen myötä huomioiduksi resurssien jaossa.

Tutkimuskysymyksiin löytyi vastaukset tämän tutkimuksen tuloksista. Päiväkirjojen tarkka kysymyksen asettelu teki tutkimuskysymyksien vastausten löytämisestä vaivatonta. Olisi ollut kuitenkin hyödyllistä rajata tutkimuskysymykset vain kahteen kysymykseen, jolloin olisi voitu mennä syvemmälle tutkimuksen tulosten analysoimisessa. Nyt kun tutkimuskysymyksiä oli useampi, se teki tutkimuksen analysoinnista hieman turhan laajan alueen käsiteltäväksi.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka näiden kuuden tutkimukseen osallistuneen naisvankin tulevaisuuden suunnitelmat toteutuvat käytännössä vapautumisen jälkeen. Valitettavasti se olisi hankala toteuttaa, koska osallistujilta ei pyydetty yhteystietoja eikä edes nimeä. Tutkimus suljetun vankilan naisvankien tulevaisuuden suunnitelmista olisi mielenkiintoinen, koska silloin voisi vertailla avolaitoksessa asuvien vankien ja suljetussa vankilassa asuvien vankien tulevaisuudensuunnitelmia keskenään.

Mielenkiintoista olisi myös jatkossa selvittää, kuinka paljon naisvankit kokevat itse pystyvänsä vaikuttamaan rangaistusajan suunnitelmaansa ja miten realistisesti naisvankit näkevät oman elämäntilanteensa. Keskustelussa vangin kanssa nähtäisiin hänen suhteensa omaan rikokseen ja jo siinä vaiheessa vangin olisi hyvä itse pohtia omia kehittymistarpeitaan vakavasti. Ulkopuolisen tekemä rangaistusajansuunnitelma ei välttämättä motivoi vankia riittävästi tekemään tarvittavia muutoksia oman elämän suhteen.

Tutkimuksen teko on ollut pitkä, mutta myöskin antoisa projekti. Tätä tutkimusta tehdessäni opin sosiaalialasta, ihmisten syrjäytymisestä ja lasten pahoinvoinnista käytännön tasolla. Suurin anti tutkimuksen teossa oli päästä hetkeksi naisvankien maailmaan. Sieltä käsin ymmärsin paljon paremmin, kuinka erilaiset lähtökohdat elämään ihmisillä voi olla. Myös ihmisten ongelmien monitahoisuus ja se, että ongelmat voivat juontaa juurensa hyvinkin kaukaa kävivät hyvin selväksi tätä työtä tehdessäni.

Naisvankien tarinoita kuunnellessani aloin pohtia yhteiskunnan vastuuta kansalaisistaan ja lapsuuden perusturvallisuuden merkitystä ihmisen elämään. Havainnoimieni asioiden perusteella olen sitä mieltä, että yhteiskunnan tulisi puuttua nykyistä huomattavasti tiukemmin ja varhaisemmin lasten pahoinvointiin. Uskon, että sitä kautta voitaisiin vaikuttaa myös naisvankien määrään.

Kuten jo aikaisemmin kerrottiin, Taruvuori (2010, 63) on todennut hyvän itsetunnon liittyvän oleellisesti myös elämänhallintaan. Vankilassa koin, että monet naisista ovat joutuneet vankilaan juuri sen pohjimmaisen syyn takia, että heillä on hyvin heikko itsetunto. Heikko itsetunto, joka on saatu erittäin huonoista lähtökohdista lapsuudessa. Kun itsetuntoa ei ole tai se on heikko, ei koe olevansa riittävän tärkeä mihinkään, jolloin joutuu helposti tavalla tai toisella muiden ihmisten hyväksikäyttämäksi ja ajautuu hakemaan hyväksyntää päihteiden antamasta itsevarmuudesta. Mielestäni yhteiskunnan tulisi laittaa ensisijaisesti lisäresursseja lastensuojeluun ja varhaiseen puuttumiseen, johon pitäisi kuulua muitakin toimia kuin pelkät avoimuuden tukitoimet. Yhteiskunnan on uskallettava tehdä tarvittavia päätöksiä lasten parhaaksi, vaikka se tarkoittaisikin lasten ottamista pois biologisilta vanhemmilta.

Havainnoimalla huomasin, että monella naisvangilla ei ole ajokorttia. Omasta mielestäni juuri ajokortti voimaannuttaa naista, koska se antaa naiselle vapauden olla riippumaton miehestä kuljettajana, antaa mahdollisuuden itsenäisempään elämään ja tarjoaa enemmän valinnanmahdollisuuksia myös opiskelu- ja työpaikan suhteen. Hämmästyin sitä, että kukaan ei ollut kirjoittanut tulevaisuuden suunnitelmiinsa ajokortin hankkimisesta. Saattaa olla, että juuri tutkimukseen osallistuneilla naisilla oli kuitenkin jo ajokortti.

Ihmisten identiteetistä iso osa koostuu työminästä. Työntekijänä saa kokea olevansa hyödyllinen osa yhteiskuntaa, usein työntekijä myös kokee saavansa työstään arvostusta ja se voi kohottaa henkilön itsetuntoa. Naisvankeista useammalla tuntuu olevan haussa nimenomaan koulutus ja mieluisa työpaikka. Kaikki vailla koulutusta olevat naisvangit kannattaisikin tulosten perusteella laittaa jonkinlaiselle työhönsoveltuvuuskurssille tai ohjajalle, jonka kanssa he voisivat yhdessä määrittellä sopivan koulutusalan tai työpaikan kyseiselle vangille.

Työhönohjaaja voisi myös antaa realistista näkökulmaa vankien suunnitelmille ja kertoa heidän mahdollisuuksistaan työelämässä tai koulutuksessa. Naisvankeja kannattaisi tutustuttaa jo vankilassa mahdollisimman moniin erilaisiin ammatteihin, esimerkiksi vapaaehtoisten vierailijoiden avulla. Yksikin mielekäs kiintopiste elämässä, kuten aidosti kiinnostava opiskelupaikka tai harrastus voi auttaa rikoksettomaan elämään sitoutumisessa.

Rikosseuraamusviraston ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen lyhytaikaisille vangeille vuonna 2008 tekemä kyselytutkimus osoitti, että vankien elämää leimaa kasaantuva, usein jo lapsuudessa alkanut huono-osaisuus. Positiivista tutkimustuloksissa on se, että suurehko osa vangeista koki vankeuden vaikuttavan myönteisesti vapautumisensa jälkeiseen elämään.

(Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 10.) Tämänkin tutkimuksen päiväkirjojen tarinoissa ilmeni vankien positiivinen ajattelutapa vankilassa vietettyyn aikaan tulevaisuutta ajatellen. Vankilassaoloaikana ajattelutavan oli koettu muuttuneen ja voimavarojen vankilasta poissapysymiseen lisääntyneen. Aikaisemmin tämän tutkimuksen teoriaosuudessa mainittiin jo Taruvuoren (2010, 63) näkemys siitä, että vankien elämänhallinnan edellytykset täyttyvät, kun yksilö kokee voivansa päätöksillään, ratkaisuillaan ja toimenpiteillään vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä.

Päiväkirjojen kirjoittaminen oli ilmeisesti ollut ainakin osalle naisvangeista positiivinen kokemus, koska päiväkirjojen lopusta löytyi myös kiitosviestejä.

LÄHTEET

- Ahonen, K. 2010. Vapautuvien vankien näkemys palveluntarpeesta yhteiskuntaan sijoittumisessa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Ylempi AMK. Opinnäytetyö. Viitattu 14.5.2012.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17265/Microsoft%20Word%20-%20opinaytetyo%201.pdf?sequence=1>
- Bergman, E. 2010. Vapautumisen suunnittelu ja valmistelu. Viitattu 18.4.2012.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2483/vapautumisen_suunnittelu_ja_valmistelu
- Eerikäinen, K. 2002. Henkirikosvangit. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskus: Tietosanoma Oy. 164–173.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Granfelt, R. 2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa” Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007. Viitattu 11.9.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/28176d7k8.pdf>
- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa? Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi. 131–146.
- Granfelt, R. 2011. Vankila auttamistyön ympäristönä? Teoksessa Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus. 215–231.
- Heikkinen, H. L. T. 2007. Narratiivinen tutkimus -Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 142–158.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Honkatukia, P. 2011. Naisten ja tyttöjen rikollisuus. Viitattu 16.4.2012.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2459/naisten_ja_tyttöjen_rikollisuus

Hypen, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004. Viitattu 11.9.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/m87d719r.pdf>

Kurki-Suutarinen, M. 2010. Rangaistusajan suunnitelma. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. (toim.) Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. 39–40.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskus: Tietosanoma Oy. 123–136.

Lattu, E. 2011. Naisvangit Suomessa. Organisaatio. Portti vapauteen. Viitattu 12.9.2012.

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2468/naisvangit_suomessa

Rikosseuraamusalan vuosikertomus. 2009. Vuosikertomus. Viitattu 12.9.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/hdieo2.pdf>

Rikosseuraamuslaitos n.d.a. Vanajan vankila, Vanajan osasto. Historia. Viitattu 16.4.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/24932.htm>

Rikosseuraamuslaitos n.d.b. Vanajan vankila, Vanajan osasto. Viitattu 16.4.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/16541.htm>

Rikosseuraamuslaitos n.d.c. Vanajan vankila. Toiminta. Viitattu 16.4.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/24929.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2002. Vankien määrä kasvaa neljänneksellä, vankiloiden resurssit ja tilat loppumassa. Viitattu 16.4.2012.

<http://www.rikosseuraamus.fi/14441.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2011. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2011. Helsinki: Kopijyvä.

Rikosseuraamusvirasto. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Rikosseuraamusvirasto. 2008. Naiset näkyviksi. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008. Työryhmän mietintö. Viitattu 14.5.2012.

http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/tckkj_1.pdf

Tammi-Moilanen, K. 2002. Naisvangit. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskus: Tietosanoma Oy. 183–187.

Taruvuori, K. 2010. Arvoja ja elämänhallintaa vankilassa. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. (toim.) Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 59–127.

Timonen, H. 2009. Omin sanoin, elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. No. 133. Viitattu 14.10.2012.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-221-9/urn_isbn_978-952-219-221-9.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 102–125.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vanajan vankila. 2012. Tulo-opas vangeille. Vanajan vankila/Vanajan osasto.

Wikgren, J., Jormalainen, L. & Alatalo, J. 2011. Lapsiperheen arkea vankilan perheosastolla. Sosiaaliportti. Viitattu 14.5.2012.

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/lapsiperheen_arkea_perheosastolla/

PÄIVÄKIRJAN KYSYMYKSET

1. Mieti tulevaisuudensuunnitelmiasi ja pohdi juuri sinun tulevaisuutesi kannalta merkittäviä asioita.
2. Millaiset tekijät saattavat hidastaa tulevaisuudensuunnitelmiesi toteutumista?
3. Millaista tukea kaipaisit, jotta tulevaisuudensuunnitelmasi toteutuisivat ja keneltä kaipaisit tukea?
4. Kuinka aiot toteuttaa nämä tulevaisuudensuunnitelmiasi?